

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROŠVETO

ZVEZEK 1. - LETNIK III.

1905

VSEBINA.

Bogumil Vošnjak: Pri Levu Tolstem v Jasni Poljani	1	Gledališče in glasba: Drama — „Žena sužnja“ — Na dan: Maksim Gorkij. — „V znamenju križa“ — „Japonska vaza“ — A. Jirásek: „Ciro“ — Dr. J. Štolba.
Ivo Zoran: Jesen	7	Umetnost: Jugoslovinski umetniki. — Jugoslovanske kritike o slovenski umetnosti.
Al. Gradnik: Ponočno pot sem šel	7	Tehnika: Aluminij pred 2000 let.
Dr. Ivo Šorli: Plameni	9	Raznoterosti: Profesor Anton Bezenšek. — Ruske drame.
Pavel Golob: Ščink, ščink!	14	Naše slike: Srečko Magolič: Jesen. (Umet. priloga.) — K. pl. Bodenhausen: Mir ljudem na zemlji! (Umet. priloga.) — Prof. Bezenšek. (Portret.) — J. E. Rjopin: L. N. Tolstoj. (Portret.) — B. Kleczyński: Lovci. — A. Van Dyck: Sin Karla I. — K. Mašek: Koča za vasjo — H. Charlemont: Schwarzenbergov vrt na Dunaju pozimi — R. Frangeš: Suzana. — A. Repič: Ravača. — J. Mrkvička: Bolgarja. — Silgarska šola v Belemgradu. — S. Peruzzi: Jubilejna srbska kolajna. — Dr. J. Štolba, G. Preissova (Portret.)
Nataša: Moje pesmi	14	
Fr. Govékar: Hrvatska umetnost	15	
Ivan Cankar: Edvard in Kunigunda	17	
Ivo Zoran: Čez poljane	19	
Fr. Govékar: Nad prepadom	20	
Listek	25	
Književnost: Vojanov-Rudolf Maister: Poezije. — Knjige Slov. Šolske Matice 1904. Realna knjižica. — Zgodbe sv. pisma. — V. Hrubý: Rukojet sronávaci jazykú slovenských. — Dr. A. Muka. — Aleksander I. V.: Pervyj ruskij putevoditelj.		

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov

v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem in slav. občinstvu svojo največjo, najcenejšo zbirko sladčičarskih izdelkov.

fine bonbone,
pecivo itd.

SREČKO MAGOLIČ: JESEN.

PROFESOR
ANTON BEZENŠEK.

PRI LEVU TOLSTEM V JASNI POLJANI.

Piše Bogumil Vošnjak.

vtulski guberniji živi Leo Tolstoj, na posestvu svojih pradedov starega dvorjanskega roda. Krute in trde so besede, ki prihajajo iz Jasne Poljane. Drugega, slovanskega Rousseaua imenujejo Tolstega na zapadu. Nikdar še ni zaklical veliki slovanski mislitelj narodom, da naj hodijo dalje po svoji poti; slovanski Rousseau si je stavil drugo geslo kot znameniti Francoz iz Ženeve. „Nazaj k evangeliju!“ se glasi njegov nauk. Iz svetega pisma je izrek, ki ga je postavil na čelo „Ani Karenini.“ Čim bolj se je bližal starosti, tem bolj se je vglabljal v evangelij. In začel je učiti: „Ne naprej po poti takozvanega napredka, po poti znatnosti in tehniškega izpopolnjevanja, ampak nazaj

k evangeliju, k priprostemu življenju galilejskih ribičev in prvih kristjanov!“ — Iz velike, brezkončne ljubezni do trpečih in teptanih je začel z vsemi silami svojega duha izpodkopavati temelje, ki slo-nita na njih sodobna družba in država.

Izvržki gubernskega mesta Tule poznajo prav dobro grofa Tolstega. Pravili so mi, da je „graf“ dober človek. Najel sem si torej izvoščka, da me popelje prihodnjega dne v Jasno Poljano. Zjutraj, še preden sem se napil čaja, se je prikazala pri vratih okrogloostrižena debela glava izvoščka, ki mi je prišel javit, da je „podal lošad,“ t. j. da je konj pripravljen.

Ob široki glavni ulici Tule so gubernski uradi, enonadstropna, prav skromna poslopja, vse

tako nekako, kakor pri nas v kakem večjem trgu. Značilno je za rusko mesto, da mu skoraj popolnoma manjka oni pas tovaren, predmestja z vilami, s prijaznimi gostilnami in s posestvi premožnih meščanskih rodbin, — pas, kakršen obdaja pri nas vsako mesto. Za zadnjo mestno hišo se že razprostira dežela, „rus“.

Duhovito imenuje Puškin po latinski besedi „rus“ vsa Rusijo — deželo kmetov in pomeščikov. Rusija, kakršna je bila ob Puškinovem času, ni današnja kapitalistična Rusija, ali vendar je še danes po sestavi svojega prebivalstva poljedelska država. Enolična je pokrajina tam zunaj mesta. Površina se dviga in pada, razprostirajo se pusti pašniki in slabo obdelana polja. Cesta je prav široka; kadar je deževno, pogrezajo se kolesa v gosto črno blato. Onstran ceste sta še dva tira na meliki trati, po kateri se tupatam vozi kak pomeščik s svojim iskrim vrancem v mesto. Velika čreda ovac in koz, ki se paso ob cesti, nam zastavlja pot. Pod nami vodi železnični tir, ki spaja Moskvo z Rusijo in z jugom. Po tiru se brzo vozi parovoz, ki skoraj izginja v zelenilu bližnjih gozdov.

Ob desni strani ceste je zgradil neki Francoz veliko tovarno, v kateri se izdeluje železo. Nisem še videl tovarne, ki bi bila tako zoprna mojemu očesu. Trije ravni, železni, črni dimniki in več velikanskih železnih kotlov napravlja sila žalosten vtisk. Kaj si mora misliti Tolstoj, kadar se vozi mimo te tovarne, podobne kakemu črnemu oddelku Dantejevega pekla, v katerem se mučijo nedolžne duše? V mestu sem se vozil mimo velikega rudečega poslopja, državnega skladišča vodke, tu pa vidim podjetje novodobnega robstva, — kako mora vse to uplivati na Tolstega, ki se bori proti državi in novodobnemu gospodarstvu!

Cesta se spušča navzdol in se potem zopet dviga. Okoli nas sama narava, gozdiči in trate, blesteče se v svojem svežem zelenju, čudno lepe breze srebrnastega listja in belega lubja. Pozabljena je ona grda črna tovarna, tu človek lahko globoko diha, zrak je čist in zdrav, — tu smo v naročju prirode. Cesta, ki je bila prej ravna kakor črta, se začenja zavijati in spuščati vnovič navzdol. Kolovozna pot se je odcepila od široke glavne ceste. V daljavi so se prikazale kočje jasno-poljanskih mužikov, podobne razmetanim kupom slame.

Široko, nedavno izorano polje sega na levi do vrha nizkega holma in se tam spaja z obzorjem. Tam na vrhu hodi mužik za plugom, orač, konj in plug se jasno odražajo od obzorja. Leo Nikolajevič je gotovo mnogokrat oral po onem vrhu!

Pripeljal sem se do železne ograje in do vhoda v čisto rusko dvorjansko „usadbo“. Vrat ni več, zidana stebra sta precej poškodovala veter in zima. Zalajal je pes, čoln je bil privezan ob malem jezeru na lesen kol. Zavedal sem se, da se vozim k onemu, ki je napisal „Vojno in mir“ in „Ano Karenino“, k pisatelju, ki je najslavnejši izmed vseh svojih vrstnikov, k možu, ki je podoben očaku, iz čigar ust čujejo narodi ostre, strašne obsodbe.

Vozil sem se po aleji bukev, ki vodi k nizkemu, belemu, enonadstropnemu poslopju, ki pa ni nič prav podobno graščinam pri nas. Rusija nima visokih srednjeveških gradov in ponosnih graščin. Pred leseno verando sem izstopil, na mizi je stal samovar.

„Grofinja še ni vstala, grof je pa v svoji pisarnici pri delu“, tako mi je javil sluga. Stopil sem črez prag v hišo, kjer je vse nekako tesno in nizko. Knjižne omare, polne najrazličnejših knjig v vseh mogočih jezikih stoje ob stenah malih sob v pritličju. Ob oknu je visoka omara, napolnjena s samimi pismi, ki so pa očitvidno skrbno urejena.

Ker bo delal Tolstoj še dobro uro, sklenil sem, ogledati si Jasno Poljano. Zapustivši hosto, ki obdaja gosposki dom, sem krenil na desno v vas. V dveh, dolgih vrstah v precejšnjem razdalju se vrste neredno postavljene lesene bajte s slamnatimi strehami.

Neko dekletce mi je ponujalo jagode, nakar sem vstopil v izbo, nizko in ozko; v oglu ikone, ob steni lesena klop, skupno ležišče, velika peč in ob peči samovar. . . . Doma so bile same ženske, starka in dve zdravi mladi „babi“ z rdečimi lici, izmed katerih je ena dojila otroka. Povedale so mi, da Tolstoj ne dela več na polju, kakor prej, ko je bil še krepkejši. Skoraj vsak dan prihaja v vas in se pogovarja z mužiki. Šel sem naprej in se razgovarjal s starci in ženskami; moški so bili v mestu ali pa na polju. Vstopil sem v drugo kočjo, ki je bila še mnogo bednejša. Ženske so mi tožile, da žita ni več in da ga morajo kupovati drago v Tuli. Skoraj bo zmanjkalo vsega in potem bodo trpeli glad. Starka z gubami na čelu mi je rekla: „Težko je živeti v Rusiji“. V izbo, je sililo slabo krmljeno tele, čegar rebra bi mogel prešteti. Kravo so morali prodati; ostalo je samo tele! Mleka ni; s čim se naj hranijo otroci? „Bog bode pomagal“, tako se je tolažila starka. Rodbina šteje petnajst ljudi, zemlje je pa samo jedna desetina! Kako je mogoče pridelati si na tej desetini dovolj za vsakdanjo hrano? — Moški so prisiljeni, iskati si svoj kruh v mestu, eden je iz-

vošček v Tuli, drugi pa so delavci v tovarnah. Pozimi je gotovo ta izba bivališče in hlev. Vendar so ti ljudje prav prijazni; one kmetijske oglatosti, ki je običajna pri nemškem kmetu, jim manjka popolnoma. Kljub vsej bedi in gmotnemu ponižanju se zavedajo svojega človeškega dostojanstva. „Zemlje je premalo“, to je večni refren, ki se čuje po vasi iz ust mužikov. Vse toži, da bo žita skoraj konec, in potem pride strašni glad. Slučajno sem videl v Jasni Poljani prvič centralno rusko vas v vsej svoji bedi . . . Vrnil sem se nazaj k „usadbi“ in k domu Tolstega.

Objela me je skoraj prijetna senca hoste in visokega grmičja. Tolstemu se imajo mužiki v Jasni Poljani zahvaliti, da slovi njih vas po vsem svetu. Mnogo se je trudil Leo Nikolajevič za šolski poduk med njimi, sezidal jim je šolo, v kateri je podučevala tudi njegova žena. V Jasni Poljani se je odigrala ona strašna drama, ki je dala Tolstemu snov za „Moč teme“. Tu je študiral Tolstoj ruskega mužika, ki ga je pozneje tako izborno karakterizoval v svojih spisih. Njegovo svetovno naziranje, ki je tako silno slično trpki, topi, tihi resignaciji trpečega ruskega mužika, je vzkliko tu, iz te zemlje, med temi mužiki!

Hodil sem mimo prostornih praznih hlevov čez dvor; poslopja so brez ometa, nekoliko zapuščena. Gospodar je slaven mož, ali za gospodarstvo se gotovo mnogo ne zanima.

Ljubke so te sveže trate in male gredice okrog doma. Priprosto je vse, nikjer se ne kaže umetna roka vrtnarjeva, ampak povsodi razvija svobodna narava svoje sile. Naravi tukaj ne dela zapreke človeška roka.

Vse je neprisiljeno, naravno, in priroda vzbuja veselje k delu in filozofičnemu razmišljanju. Primerna je Jasna Poljana za tihi Tuskulum velikega genija. Divji park in dolge lipove aleje so ustvarjene za dolge izprehode in pogovore. Ali pa je res vse to, kar govori Tolstoj, sprehajajoč se po tej aleji, „der Weisheit letzter Schluss?“ —

Pristen dvorjanski dom je, v katerem živi Tolstoj. V takem domu so živeli Ljodin in drugi junaki dvorjanskega pisatelja Tolstega; v takih domih ruski človek lahko sanjari in se udaja svojim mislim. Ta „sreda“ vzbuja v plemenitem ruskem človeku veselje k sanjarskemu življenju, naganja ga mnogokrat k delu, ki mu gre od rok, ker mu je sanjarjenje ojačilo njegove zdrave sile.

V Jasni Poljani se je rodil Leo Nikolajevič, a doma, v katerem se je rodil, ni več. V tej idilični okolici se je razvijal mladi Leo, tu se je pripravljaval k svojemu velikemu delu. Najdivnejše njegove knjige so bile spisane najbrž v tem zatišju.

Ena najznačilnejših črt naše dobe je, da ji skoraj manjkajo pravi veliki geniji, ki bi smeli stopiti v krog navečjih misliteljev in umetnikov starega veka. Nadarjeni ljudje so si izmislili občudovanja vredne stroje, kakršnih doslej ni bilo, ali, kar se tiče umetniške in duševne kulture v strogem pomenu besede, ne stojimo v veku avtomobilov in elektricitete mnogo višje kot so stali naši predniki. Množica postaja deležna vseh kulturnih pridobitev, v dolini je mnogo ljudi, na vrhuncu je pa skoraj prazno. Tam na najvišjem vrhu, kjer je bilo v preteklih dobah navadno zbranih več mož, stoji danes skoraj osamljen in zapuščen Leo Nikolajevič Tolstoj, ki ni zaradi tega velik, ker je osamljen, ampak, ker mu je bilo usojeno, ko se je rodil pod nizko streho pomeščikovega doma, biti genijem!

Sedel sem na verandi v naslonjač in nestrpno čakal, da se prikaže mož, h kateremu sem prišel.

Bradat, upognjen starec se je bližal brzih korakov verandi in nenadoma je stal pred menoj Lev Tolstoj. Njegova postava je bila sključena, predstavljal sem si ga višjega, kajti srednje rasti je. Nosil je „kurtko“, kratko jopo iz grobega temnega sukna, opasano s priprostim pasom okoli ledij, in visoke škornje. Njegova fizionomija ni klasično lepa; nos ni raven, ampak ploščnat in na koncu širok; njegove ustnice so nekoliko predebele, orjaško pa je njegovo visoko lepo čelo. Belkasta dolga brada obkroža ta obraz, poln resnega človekoljubja. Čudne so njegove oči, male, mirne, ali silno svetle; včasih se vbodejo v gledalca kakor ostri konec sulice. Glava je veličastna, ker so te njegove poteze tako priproste in se odraža na njih neka trpka miloba, polna krščanske strpljivosti. Na videz so te poteze trde, pravzaprav pa so silno mehke, skoraj ženske. Njegov glas ni niti mehek niti trd, toda z veliko točnostjo izraža čustvo, ki vlada dotični trenutek v njegovi duši.

Tolstoj je vzel v roko gorjačo in del na glavo belo kapo, kakršno nosijo tu na deželi lovci in mi z roko pomignil, naj mu sledim. Dež je nekoliko škropil, ali skoraj je prenehal. In vprašal me je, s čim se pečam in odkod sem. Delal je pri tem majhne, enakomerne korake in mi rekel, naj hodim tudi jaz enakomerno, kakor on. Tako sva hodila po dolgi lipovi aleji in kmalu sva bila sredi živahnega pogovora. Govoril je mirno, brez vsakega afekta, kakor govori učitelj, ki globoko veruje v to, o čemur govori s svojim učencem. Živo me je spominjala ta hoja na grške filozofične šole. Nikdar se ni razvnel, le kadar je izpregovoril kako važno besedo, je obstal in nekoliko gestikuliral s svojimi velikimi

I. E. RJEPIN:
LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ.

rokami. Ko pa je začel govoriti o Bogu, je vztrepetal njegov glas, izpregovoril je besedo Bog z vzvišenim glasom in zaiskrilo se mu je včasih oko.

V svesti sem si, kako težko je skicirati tak razgovor. Nisem nikak Eckermann, ki je z izredno spretnostjo zabeležil svoje pogovore z velikim Nemcem; tudi nisem zastopnik kakega svetovnega dnevnika, ki je velikanskemu krogu čitateljev odgovoren za svoj pogovor. Skromnemu krogu je namenjen sledeči razgovor z ruskim misliljem,

ki mi pač ne bode štel v zlo, ako manjka temu ali onemu njegovemu izreku stenografična točnost. Imel sem najboljšo voljo in nikakega slabega namena, pripisati Tolstemu misli in besede, ki bi bile nasprotne njegovemu svetovnemu naziranju.

Ko je stopil naglih korakov predme, rekel sem mu s tresočim se glasom:

„Nisem prišel k Vam samo, da Vas vidim, ampak, da govorim z Vami o stvareh, ki so mi na srcu in ki se mi dozdevajo važne.“

„Dobro, pojdemo na vrt!“ je bil njegov odgovor.

„Pripadam narodu, ki ga neusmiljeno zatirajo mnogo silnejši narodi in sosedje.“

„Politična borba je po mojem mnenju nepotrebna in škodljiva, ker odvrča človeka od duševnega življenja in od stremljenja za onimi cilji, ki so skupni vsemu človeštvu.“

„Izpregovorili ste besedo „človeštvo“. Ali je vobče mogoče točno opredeliti pojem človeštva? Ali ni pojem naroda mnogo točnejši?“

„Nikake definicije ni treba. Zakaj ljudje ne upoštevajo „človeka“. Ker niso religiozni! — Kdor veruje v Boga, veruje tudi v človeka in v človeštvo! Kdor je Bogu poslušen, je drugega mnenja kot oni, ki nočejo ničesar vedeti o bratstvu vseh ljudi. Nihče se ne sme odtegovati delu . . .“

„Gotovo! Ali pa ni morebiti primernejše, da se vsakdo, ki hoče delati, ne loti brez premisleka cele poljane, ampak le svojega, še nerazoranega malega polja? To je delo v prid najbližjim po krvi in jeziku, delo za lastni narod. Ko bo obdelano to malo polje, potem se lotimo obširne poljane.“

„Ideja, ki določa smer delu, mora biti višja, široka, občečloveška. Jaz ne prašam nikogar, kake narodnosti je, meni je dovolj, da je človek. Narodi se ne smejo med seboj pobijati, nego si morajo biti bratje.“

„Učeni družboslovci pa vendar dokazujejo, da ni nikdar prenehala borba med plemeni in da je ta borba pravi „movens“ vse svetovne zgodovine.“

„Profesorji so napisali že mnogo neumnih knjig, ali vsem tem laži-naukom ni treba verovati.“

„No, dejstva, da je vladalo doslej med narodi vedno le sovražstvo in da so odločali divji nagoni, nikdar pa ljubezen, ni mogoče zanikati.“

„Kar je veljalo doslej, ni treba, da bi veljalo odslej. Naziranja se izpremiujajo, teorije padajo. Ljudje so verovali v darvinizem, ki je danes že premagano stališče. Čudim se le, da se je mogel toliko časa vzdržati na površju.“

KLECZYNSKI BOGDAN: LOVCI.

„Značilno za našo dobo je vendar, da si pridobiva hipoteza o neenakosti pristaše. Gobineau je dokazal, da so si bila in da so si plemena neenaka po svojih svojstvih in sposobnostih.“

„Gobineaua ne poznam, nisem ga nikdar čital. Vi poznate Gobineaua in Gumploviča, evangelija pa gotovo ne! Največja laž, iz katere izvira največ hudega, je, da si ljudje niso enaki. Neki francoski fizijolog je pred kratkim izkušal dokazati, da je žolto pleme manj vredno kot belo. Ta mož je divjak, barbar! Treba je dajati take zakone, da med ljudmi ne bode prav nikake razlike, da si bodo vsi enaki.“

Katero fakulteto posečate?“

„Pravno!“

„Siromak! Koliko krivih naukov so Vam vbičili v glavo! Mnogo časa preteče, preden se odluči, kakor po kaki nevarni bolezni, vsa ta stara koža. O državi in pravu imate gotovo čisto krive pojme.“

„Mislim pač, da sploh ljudje, ki so se vzpeli do neke stopnje občnega razvitka, ne morejo živeti brez države.“

„Znano Vam je, da je po mojem mnenju država organizovano nasilje.“

„Ako bi ne bilo države, bati se je, da bi se ubijali ljudje med seboj. Nastala bi anarhija! — Kaj bi rekli Vaši mužíki v Jasni Poljani, ako bi izvedeli, da nad njimi ni niti zakonov niti činovnikov?“

„Kaj bi rekli? Prekrižali bi se in rekli: Slava Bogu!“

Žal, vsakdanji dogodki nam pričajo da je v najkulturnejšem človeku še skrita bestija, ki zdvija kljub vsem zunanjim sponam. Ako bi ne bilo zakonov, bruhnili bi menda z elementarno silo vsi ti divji nagoni na dan!“

„Ta bestija ni najhujša. Poznam mnogo huših, in to so najsilnejši ljudje. Neki notranji glas, kateremu se moram pokoravati, mi pravi, da bo človeštvo živelo srečnejše, ko vseh teh raznih spon ne bo več. Mnogo mužíkov — preseljencev živi v Sibiriji brez države. Volijo si sami svoje staroste in sodnike.“

„Ali ni to že začetek države? Kaj mislite, Lev Nikolajevič, o ruskem „miru?“

„Ruski narod je lahko ponosen na svoj „mir.“ Visoko ga čislam, posebno pa enoglasje, ki v njem navadno odloča.“

„Nam, ki živimo na zapadu, je misel enoglasja čisto tuja. Protivna je političnemu redu . . .“

„Recite rajši, političnemu neredu!“

„Ruska vas je napravila name prav žalosten vtisk. Lev Nikolajevič, Vi želite, da bi mi vsi ži-

veli brez udobnosti, ki oslajajo življenje, kakor mužíki v ovčjem kožuhu.“

„Nikakor ne. Človek naj ne pije šampanjca, kadar drugi stradajo! Socialist nisem. Soglašam samo z njih podirajočimi, nikakor pa ne z njih pozitivnimi načeli. Moje prepričanje je, da je privatna lastnina velika krivica, katero je treba odpraviti.“

„Ko sem potoval po zamorskih krajih, vzbudil se je v moji duši nekak odpor proti vsem tujim rasam. Zavedal sem se, da je med menoj in med njimi ogromen prepad in da stojim na vsak način mnogo višje kot vsi ti ljudje črne polti.“

„Ta odpor Vam je narekovalo hipno vzplamtelo čuvstvo, ali ne srce. — Govorimo o drugih stvareh! Odkrito Vam moram priznati, da ne razumem vaše jezikovne borbe v Avstriji.“

„Dovolite mi, da Vam jo razjasnim s praktičnim vzgledom. Bili so med Slovenci sodniki, ki obtožencev niso razumeli, ker so bili trdi Nemci. Mnogo obtoženih je bilo pokrivem obsojenih. Ker pa Nemci niso hoteli priznavati pravic slovenskemu jeziku pred sodiščem, je moralo mnogo ljudij trpeti po nedolžnem. Borba se ne tiče samo jezika, nego je tudi gospodarskega in kulturnega značaja. Nemci so tovarnarji in uradniki, Slovenci pa delavci, pisarji in sluge.“

„Sreča za vas, da Vaši ljudje niso tovarnarji! Kot delavci živé srečnejše. Živeti je treba brez borbe, v miru. Bojeviti nacionalizem je velika nesreča. Neki drug, plemenitejši nacionalizem se lahko izraža v umetnosti.“

„Kak svet pa dajete Slovencem, Lev Nikolajevič? Nam se godi velika krivica.“

„Ako ste trdno prepričani, da se Vam godi velika krivica, potem se ravnajte po mojem načelu: Ne plačujte davkov, ne služite kot vojaki, ne udeležujte se političnega življenja, sploh ne upoštevajte več države! Ta svet sem dal tudi nekemu indijskemu bramanu. No, ko boste pa Vi dovolj siti, potem boste tlačili druge. Ne morem se ogrevati za politični nacionalizem, ker vidim, da oni, ki so bili prej zatirani, pozneje sami zatirajo druge. Za vzgled Vam lahko navajam Madjare. Borili so se za svojo svobodo, da bi mogli pozneje tem lažje zatirati svobodo drugih.“

„Ali je res, da ne moreta biti nikdar dva enakopravna drug poleg drugega, ampak mora biti vedno eden vladar, drugi rob? Ali bo kdaj drugače?“

„Bodočnosti ne poznam. Toda slabše ne more biti kot je sedaj.“

Zamaknjena v pogovor sva se vrnila do praga hiše, kjer ga je čakala uboga, bleda kmetica, katere mož je moral na bojišče. Tolstoj je bil tako zamišljen, da jo je sicer poslušal, ali šel je takoj naprej kakor v snu. Šla sva po stopnicah navzgor in vstopila v visoko prostorno sobano, jedilnico. Tam me je Tolstoj predstavil grofici, odločni in prijazni dami, ki me je pozvala, naj sedem in zajtrkujem. Bila je že ena ura popoldne, torej čas za drugi zajtrk, ruski „zavtrak“.

Na mizi je bilo mnogo okusnih toplih jedi in kvas. Kdor je videl tu angleški porcelan, srebro in lepo opravljeno sobano, moral si je misliti, da je v pravi aristokratski hiši in ne pod streho doma velikega asketa Leva Tolstega.

Meni nasproti je sedela mlada hčerka Tolstega, tanka postava bledih lic in fino izklesanih potez. Kazala mi je portret Rjepina, ki ga sedaj kopira njena mati. Trdila je, da je to prva slika grofice, ki se prej ni pečala s slikanjem. Priznati

moram, da so bile Tolstega poteze tudi na kopiji dobro pogojene.

Hipoma je vstal Tolstoj in šel pred verando, zagledal je tam objokano žensko, ki ga je še vedno čakala. Naročil je, naj ji dajo denarja... Prišle so ženske z jagodami, in Tolstoj je kupil od njih. Starček je govoril z njimi prav prijazno in jim dajal laskave priimke.

Bilo je že pozno popoldne. Treba je bilo odriniti, da prispem še pred nočje v Tulo. Ko sem se poslavljaj od Tolstega, me je prosil čisto po krščansko odpuščanja, ker je tako ostro obsojal moje mnenje. Stisnil mi je roko in rekel: „Proščajte“.

Preden sem stopil čez prag, sem videl zadnjič Tolstega glavo, ki se je sklonila, zroča za mano, čez stopnice navzdol, to monumentalno glavo, ki tako silno spominja glave drugega duševnega velikana, Michelangela!

(Konec prihodnjič)

JESEN.

Ivo Zoran.

Odšle so vse tiste sanje
o sreči, kot jata ptic;
odnesle so mir moje duše,
odnesle radost mojih lic.

Odšle so, in zdaj vse moči mi
zapuščajo bolno srce —
in kadar ga vse zapustijo,
zajoče in — umre —

PONOČNO POT SEM ŠEL . . .

Alojzij Gradnik.

Ponočno pot sem šel. V belo kopreno
veliko mesto krile so meglé;
vse žalostno tako in zapuščeno
je bilo tisto uro mi srce.

Pa prišlo kar tako je tja pred mene,
in vprle v me so mokre se oči:
„Pri nas vsa tvoja žalost se razžene
in tvoje temno čelo se zjasni.

Oj pridi, pridi!“ — Iz temè nasproti
se mi pohotni režal je nasmeh,
ves plah in šibek stal sem na križpoti.
„Oj pridi, pridi!“ — V sladki, lepi greh

je prosil, vabil, klical glas sirene.
A glej, pred mano vstal je tvoj obraz,
tvoje oči od solz vse orošene,
ko misliš name ves ponočni čas.

In od sramote vsa mi vztrepetala
je duša plaha. Kakor na pomoč
ime so tvoje usta zakričala,
in zbežal satan je od mene proč.

ANTOINE VAN DYCK:
SIN KARLA I. ANGLEŠKEGA KRALJA.

K. MAŠEK:
KOČA ZA VASJO.

PLAMENI.

Spisal dr. Ivo Šorli.

I.
Zunaj je bil krasen jesenski dan, ves moder in zlat. Že polgola drevesa so stala tiha in nepremična, kakor da sanjajo o mirni, blaženi smrti in nekaj tako udanootožnega je bilo razlito čez to prazno, trudno lepoto . . .

Dr. Radan se je ozrl na nebo. En sam oblak je stal tam gori, težak in zapuščen, kakor žalostna misel nad dušo človeka, ki sam ne ve, kako da mu je naenkrat postalo tako hudo. Zakaj on res sam ni vedel, kaj mu je vse te dni, odkar je tu in kako da se mu je naenkrat zadelo to njegovo življenje tako prazno in pusto.

Vsi ti občutki so mu bili doslej skoraj popolnoma nepoznani. Če ga je kdaj prej tudi napadla osamljenost in se ga je lotil dolgčas, takrat se je poprijel dela ali šel v družbo, in bilo je spet dobro. Tu pa ni mogel ne delati ne čitati. Najrajši bi bil sedel v uradu, zatopljen v delo, a tudi tam je bilo v dveh urah na dan že vse opravljeno. In tako je strmел cele ure iz svojega okna in čutil od samega morečega brezdelja skoraj že fizične bolečine v prsih. Obrnil se je naglo, vzел klobuk s stene, ogrnil si površnik čez rame ter krenil ven na polje. Solnce se je nagibalo

že proti zatonu in rumeno listje se je v rahlem vetrčku bliskalo, kakor da je iz kovine, vse trdo, ostrobrušeno in hladno.

Stopal je počasi po kolovozu sredi polja, ki je bilo dalo že vse, kar je imelo, in je zdaj mirno čakalo spanja in počitka.

Obhajala ga je bolj in bolj globoka resnoba. Prsi, ki so se mu zdele vse te dni, odkar je bil tu, kakor votle, so se jele polniti z nečim nejasnim in bilo mu je, kakor da se mu je obesilo nekaj težkega na dušo.

Tu je stal sredi polja, sam sredi narave; in on in polje, on in vse to, kar je bilo okrog njega, je bilo dvoje. Zadelo se mu je, da je šele zdaj, tu sredi polja, postal on sam, kakor da je padel sad z velikega drevesa in obležal osamljen in zapuščen pod njim.

Oči so mu strmele presenečeno v daljavo. Zavedel se je v tem hipu, da je vse to, do česar je pravkar prišel, nekaj popolnoma navadnega, a zanj vendar popolnoma novega in silno važnega. Pred oči mu je stopil naenkrat star kmet, ki je lani na neki komisiji, o priliki nekega mejniškega spora štel počasi dvajset korakov od velike jablane in potem pritisnil debel kolec pred

svojo desno nogo. In začutil je ob tem spominu neko fantastično potrebo, da bi započil svojo palico tudi on prav tu v zemljo ter premeril z očmi pot za seboj in pred seboj . . .

Nasmehnil se je ter zmajal z glavo, hoteč se otresti takih misli. Spomnil se je, da mu je že često začelo obletavati glavo nekaj podobnega, kar je pa vselej naglo prepodil kot nekaj nesmiselnega in popolnoma neplodnega. Toda zdaj je bilo, kakor da je že le iz navade zmajal z glavo in čez hip se je z bajnim razkošjem pogreznil zopet v prejšnje premissljevanje. In oči so mu zopet objemale to širno polje, ki je ležalo kakor ena sama velika in resna misel pred njim . . .

Solnce je bilo že zašlo za brdo na levi, in čez vse polje tja v daljo je počasi ugašal brezmejno lahek, nežnozlat odsev, in kakor ena sama sladkotežka misel o tem našem življenju se mu je zdelo to širno polje pred njim . . .

Pot se je na onem mestu naenkrat zaokrožila v velikem ovinku in svetlikala se je še daleč tja proti trgu. Premeril jo je z očmi, in koraki so mu postajali še počasnejši. Bilo mu je tako dobro tukaj zunaj.

Spomnil se je družbe, ki je zbrana sedaj v prvi trški gostilni in neprijeten občutek ga je obšel. Sam si ni znal razložiti, kaj ga je odbijalo od teh ljudi. Čutil je samo, da jim ostane tuj, tudi če bo živel cele mesece med njimi. Sam zase je bil vsakdo izmed njih več ali manj prijeten človek, toda kakor hitro so tvorili za ono mizo v kotu lastno družbo, zdelo se mu je, da plava nad njimi nekaj tako mrzlega, česar ni našel še nikjer. Posebno oni trije tujci: zdravnik, davčni nadzornik in okrajni komisar so bili po njegovi sodbi glavni vzrok, da ni moglo priti do prisrčne, dobrodejne domačnosti, kakršne je bil vajen ob svojih dosedanjih omizjih.

Misli so se mu ustavile pri odvetniku doktorju Slemenu, starem, visokem gospodu s krasno, dolgo, belo brado in čudovito živimi očmi za zlatimi naočniki. Zdelo se mu je, da toli častitega moža še ni videl nikdar, in mogočna udanost mu je takoj napolnila srce, ko je stal prvič pred njim. Bilo mu je, kakor da mu je toplo solnce posijalo v obraz, ko so se starčeve oči pogreznile v njegove. Toda le hip pozneje se ga je že polastila rahla zbežanost: začutil je te oči globoko v svoji duši, kakor da je šinila ostra luč čez zaspane jutranje megle . . .

Postal je na svoji poti in sklonil glavo. Počasi je potegnil z roko čez čelo. Tu notri v njem je vse polno megel, in težke so, kakor da so svinčene . . .

Bolj in bolj presenečen je stal sredi samotne planjave, in noge so mu bile kakor v zemljo vraščene. Goste megle so se bile dvignile že visoko nad zemljo, daljnji hribi so stali v nejasnih zabrisanih konturah daleč zadaj za njimi in zvezde tam gori so videti vse zamazane in ovenele . . .

Dr. Radan se je ozrl proti trgu. Kupček slabotnih lučic je brlelo pred njim.

Pospešil je korake. Postalo mu je neprijetno. Ta molčeča samota ga je nekaj izpraševala, in on ni vedel, kaj naj odgovori. Stal je prvokrat sredi nje in se ji ni znal opravičiti in strah ga je bilo pred njenimi ogromnimi, brezizraznimi, belimi očmi . . .

Med tem je došel do prve, še na samoti ležeče hiše in zopet se mu je ustavil korak. Ozrl se je nazaj in se globoko oddahnil. Same megle čez in čez nad vso planjavo, same megle čez in čez nad vso njegovo dušo.

Strmel je nepremično pred se ter prav čutil, kako se mu možgani ovijajo v bolj in bolj topo brezmisle. In vendar je bilo vse to brezmisle ena sama vsa zmedena misel, nekaj okornega, ki se vali tam notri in ki nima ne oblik ne mej, ki pa se hoče zbrati in zaokrožiti v bogvekaj.

Potegnil si je z roko preko čela, potem pa se je naglo obrnil in hitel proti svoji gostilni. Zahotelo se mu je po ljudeh.

Nasmehnil se je zadovoljno, ko je vstopil v gosposko sobo, — dr. Slemen, ki je v teh sedmih večerih, odkar je bil on tu, prišel šele enkrat v družbo, je sedel na gornjem koncu mize. Dr. Radan je odložil svoj klobuk in površnik ter sedel na prazen prostor tik odvetnika.

Na njegovi levici je sedela soproga bogatega trgovca Schlegla, poleg nje zdravnik dr. Müller, potem soproga okrajnega komisarja pl. Gasserja, dalje trgovec Schlegel, davčni nadzornik Juritsch, Schleglova hčerka Adela, svetnik Glinar, veleposestnik Milost, okrajni komisar pl. Gasser in na odvetnikovi levici notar dr. Samic. To je bil del trške gospode, ki se je zbirala skoraj vsak večer tu, a navadno brez dam.

„Kje ste bili toliko časa, gospod adjunkt?“ se je obrnil Schegel do novega gosta.

„Na izprehodu.“

„Do zdaj?“ se je začudil zdravnik.

„Zdaj je najlepše zunaj.“

„Pa vendar niste bili sami?“ se je zasmejal Schlegel.

„In zakaj ne?“ ga je pogledal adjunkt nekoliko razdraženo.

„Ne, tega ne razumem“, je skomizgnil zdravnik. „Drugič vzemite vsaj učiteljico Milko sabo, ta ima talenta za samotne izprehode v dveh!“

Adjunkt ga je vprašaje pogledal.

„Ne poznam sicer še gospodične, a kako mislite to in kaj je ž njo?“

„Gospod doktor, to je pošteno dekle, ki s svojo borno plačo vzdržuje še svojo mater pri sebi“, se je obrnil naenkrat odvetnik k njemu. „Dozdaj sem slišal samo še eno trško klepetuljo govoriti slabo o njej.“

„Ta je krepka!“ si je mislil adjunkt ter videl naenkrat, da vladajo med to gospodo najbrže precej napete razmere. Milost je hudobno zadovoljno prikimal, Adela je čez ušesa zarudela, Juritsch je starega gospoda sovražno pogledal, vse omizje pa se je zdrznilo; edini Slemen je ostal popolnoma miren.

„Vaš posel je pač zagovarjati“, si je izkušal pomagati zdravnik iz zadrege ter biti obenem sarkastičen.

„Vaš pa imeti dober želodec“, se je nasmehnil Milost.

Nastala je mučna tišina in šele čez nekaj minut je postalo zopet živahno.

„Ali je doktor Müller žid?“ se je sklonil adjunkt k Slemenu.

„Kaj niste vedeli? A ha! ker vse prebavi?“ Nasmehnila sta se oba.

„O, on je že pet let tu“, je nadaljeval odvetnik. „Napravil si je lep denar in zdaj postaja polagoma nesramen. Da bi ga bili videli, kako je bil ponižen, ko je prišel! Pa smo bili tudi drugačni ljudje! Prvič dr. Požun, ki ga je ta človek z ostudno konkurenco pregnal, potem je bil adjunkt sedanji sodnik Hlebec, davčni nadzornik je bil Čigon, glavar je bil poštenu Nemeč baron Reiterburg, sploh sami naši ljudje, ali pa taki, ki so nam bili dobri. Schlegel se je takrat vpisal v „Čitalnico“. Potem pa je prišel prvi ta žid kot okrajni zdravnik in za njim so prišli drug za drugim ti ošabni tujci, ki sedaj vladajo vse, mi pa smo postali silno internacionalni. Upam, da boste vsaj vi dečko kakor se spodobi.“

„Samo vašega sveta vas prosim“; svoje dolžnost gotovo storim!

„Iz srca rad, kjer vam morem biti na uslugo. Toda mi smo stari, dragi moj.“

„Če bi bili stari, bi vas ne prosil sveta, gospod doktor“, je vzkliknil adjunkt gorko.

Odvetnik se je zadovoljno nasmehljajal.

„Dà, nekaj ognja je še v meni, le pravih ljudi ni, in zato človek izgublja veselje.“

„Kaj pa notar?“

„Hm, notar“, je skomizgnil Slemen. „Notar se hoče zabavati; človek, ki ne more biti brez družbe in sicer take, takozvane fine družbe. Na drugo ne gleda. Enak mu je v tem obziru Milost in še par drugih naših ljudi. In tako smo odbili od sebe nižje uradništvo, učiteljstvo, tržane, ker so bili tem pritepencem na poti; in pri tem so našinci prav pridno pomagali.“

„Toda vi, gospod doktor, s svojim ugledom“ — je pripomnil adjunkt skromno.

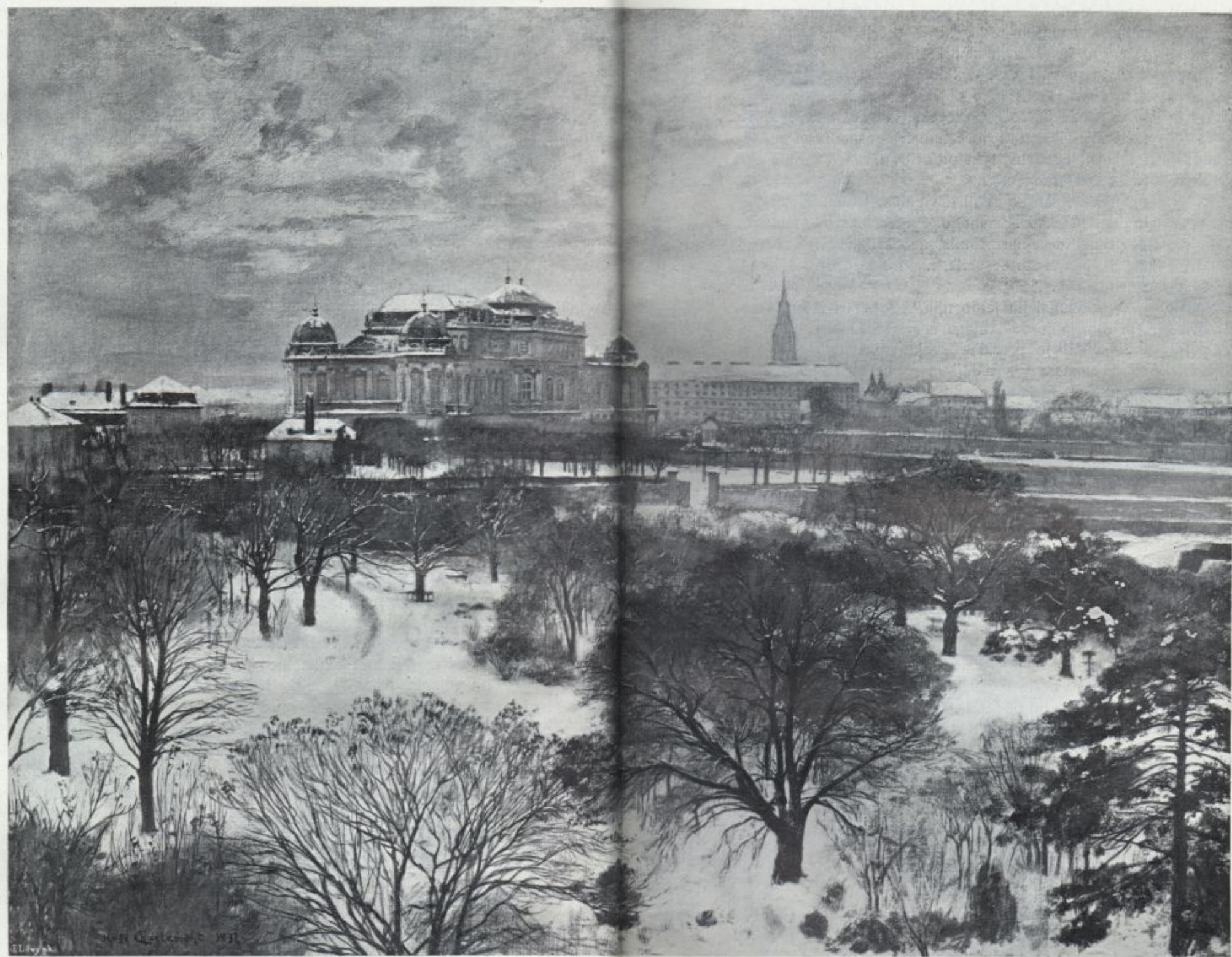
„Jaz? Jaz sem, kakor je rečeno, star, in živim rad v miru, posebno ko vidim te klavrne postave okrog sebe. No, saj boste sami videli!“ je končal nevoljno ter se odzval notarjevemu „à propos“.

Adjunkt dr. Radan je gledal nekaj trenutkov v mizo, potem pa počasi privzdignil glavo. Srce mu je zastalo. Adela mu je sedela ravno nasproti in njene oči so bili vrpte naravnost vanj s tako posebnim izrazom, da ni mogel odtrgati svojega pogleda od njih, dokler jih ni vsa zarudela povesila.

V tem hipu ga je stari odvetnik zopet nagovoril in zapletla sta se zopet v pogovor. Pri tem pa so mu oči neprestano uhajale na nasprotno stran, in poslušal in odgovarjal je raztreseno. Čutil je Adeline poglede na svojem obrazu in oči so se jima vsakrat srečale in se pogreznile za hip druge v druge.

Naenkrat je Slemen sredi stavka umolknil in se obrnil proti notarju. Adjunkta je to neprijetno zadelo. Stari gospod je gotovo zapazil njegovo raztresenost in je bil užaljen, da ga ne poslušša. Porabil je prvo priliko, da bi popravil to nepaznost, a Slemen je ostal za spoznanje bolj hladn. Govoril je zopet glasnejše in nemški, kakor da so njegove besede namenjene vsej družbi.

Čez kratek čas pa je vstal in se poslovil. Adjunkta je mikalo, da bi se mu pridružil tudi on, toda občutil je obenem, da bi bilo to netaktnost napram Adelinim očem . . . Ta občutek se mu je bil rodil še pred leti na Dunaju pri koncertih. Poiskal si je bil vselej pri kaki sosednji mizi lep obrazek ter se mu začel s svojimi pogledi laskati, dokler si ni osvojil onih oči. In tako se je potem zabaval ves večer. Prve čase je parkrat poizkušal seznaniti se z dotično žensko, a izprevidel je kmalu, da si s tem kviri vso poezijo; in doslej se je zadovoljeval samo še s tem sladkim igranjem v daljavo za en večer, ne meneč se pozneje več, kdo in kaj je ona tam-le. A za tisti večer je ostal vsaki zvest in čakal je

HUGON CHARLEMONT: SCHWARZENBERGOV VRT NA DUNAJU PO ZIMI.

toliko časa, dokler ni odšla, ker se mu je zdelo nevljudno, da bi ustajal od mize pred njo.

Adelo je poznal še tako malo, da je lahko občutil ves čar takega spogledovanja ž njo. Niti enkrat ves večer se ni obrnil naravnost z besedami do nje. Zdaj, ko ni bilo več dr. Slemena v družbi, se je začutil popolnoma varnega pred tem, da bi ju zopet kdo zasačil. Čutil je, kako postajajo obema očmi bolj in bolj poredne, in sladko razkošje mu je polnilo srce.

„Doktor Radan, ali igrate „lawn-tennis“?“ ga je vprašala s prepričanimi glasom gospa Schleglova.

„Doslej še nisem poizkusil,“ je odgovoril, „a če se izkažem zato, gotovo poprosim, da me sprejmete v svoje kolo.“

„Res? se je oglasil Gasser s tako začudenim naglasom, da ga je adjunkt nehoté pogledal.

„No, dà,“ je nadaljeval Gasser, kakor bi se hotel opravičiti. „Mislil sem zato, ker vašega prednika nikakor ni bilo dobiti za to elegantno igro.“

Dr. Radan ni vedel, kaj naj odgovori na to logiko, a dirnilo ga je vendar ono, kar je bilo prezirljivega v komisarjevem glasu. Bil je vedno mnenja in je tudi svojim tovarišem pri vsaki pri-

liki prigovarjal, da je treba tujcem pokazati, da tudi v družabnem življenju ne zaostajamo za njimi, in lotil se je vsakega športa, tudi če ga ni posebno veselil. Ta njegov prednik Valič pa je bil najbrže kmetiško teslo, ki je preziral vse družabne forme, ker jih najbrže ni znal.

Pogledal je zadovoljno po svoji krepki postavi in svoji elegantni obleki. Zavedal se je, da je veljal še povsod za človeka, ki se sme mirno pokazati. Dokazati hoče tudi tej gospodi, da se mu je ni treba bati! In prezirljiv nasmeh se mu je zazibal okrog usten.

Schleglovi so ustali. Dvignil se je tudi Radan in ponudil je Adeli mantiljo. Pri tem sta se zopet pogledala in se nasmehnili, ne da bi vedela, zakaj. In hkratu sta se ozrla, ali ni kdo opazil tega smehljaja . . .

Spremljal jih je do njihove hiše ter šel potem sam dalje do svojega stanovanja.

Odprl je previdno svojo sobo, da bi ne zbudil matere v sosednji in se naglo razpravil. Spomnil se je še enkrat Adele in polja tam zunaj. Nejasno čustvo nečesa daljnega in meglenege se je spuščalo nanj in mirno se je pogreznil v spanje.

(Dalje prihodnjič).

ŠČINK, ŠČINK!

Pavel Golob.

Poslušaj pesem ščinkavca
pozorno, mladi mož!
Poslušaj in najslajši sen
tako j zasanjal boš!

Bil davi sem na oknu nje,
ki nanjo mišliš zdaj,
ne rečem nič, no videl sem
pa vendar marsikaj.

In tisti čas je petja glas
zapustil kljunček moj
in ves dan z vej skakljam do vej
in petje gre z menoj.

Na vzhodu žarek solnčni vstal,
prikradel se v njen hram,
poljubljal jo, poskakoval
pijan od sreče tam . . .

Kakó še le ti, mladi mož,
smejati bi se vesel,
če z žarkom ali vsaj z menoj
zamenjati bi smel!

MOJE PESMI . . .

Nataša.

Kaj da niso moje pesmi
tice brzokrile? —
Kolikrat te mračne gaje
bi že zapustile!

Kaj da niso moje pesmi
ribice jadrne?
Z morja sinjega nobena
več se mi ne vrne!

Kaj da niso moje pesmi
rože sred poljane . . .? —
Davno drugim v nežne šopke
bile bi pobrane! . . .

Pa so tožne moje pesmi . . .
kakor da so vzklike
v majskem jutru rosne rože —
rože iz gomile . . .! —

HRVATSKA UMETNOST.

Najzrelejši in hkratu kvalitativno naj-enotnejši vtisk med vsemi štirimi oddelki I. jugoslovanske umetniške razstave v Belemgradu je delal name oddelek hrvatskih umetnikov. Obrazovalna umetnost Hrvatov je med Jugoslovani najstarejša; vobče je že prešla dobo eksperimentovanja ter se je ustalila na neki višini, na kateri pa jo občudujemo že precej let. Zdi se, kakor da je večina hrvatskih slikarjev že dosegla svoj vrhunec, in le malo jih je med njimi, ki silijo s svojim talentom še dalje in še višje. Splošno je imel človek v hrvatskem oddelku občutek, da gleda dela umetnikov, ki so svoj umetniški cilj srečno dosegli in ki znajo sedaj spretno uklanjati se okusu inteligence, ne da bi pri tem očitno izdajali svoj lastni, nekaj toli revolucionarni značaj. Nekaka profesorálnost, akademičnost, imponujoča virtuoznost in na maso sila včinkujoča ljubeznivost barv, vseskoz solidna tehnika je vzrok, da je imel hrvatski oddelek največ občudovateljev. — In še nekaj treba omeniti, da nam je razumljivo, zakaj so odnesli Hrvatje palmo s tega jugoslovanskega kulturnega tekmovanja: zunanja ureditev njihovega oddelka je bila najokusnejša, najbogatejša, naj-simpatičnejša. Imeli so na razpolago največjo in najugodnejšo dvorano, ter jim je tudi hrvatska vlada dala na razpolago dovolj sredstev, da so ponamestili svoja velika dela čim najrafiniraneje. Krasni, razkošni ali umetniško stilizirani okvirji, elegantni, moderno okusni podstavki, fine mizice... skratka ves arrangement je bil jako srečen, skrbno premišljen in malone velikomesten. Vlada, Matica, Strossmayerjeva galerija, razni hrvatski mecenari ter ti in oni faktorji so dali za razstavo najlepša dela hrvatskih umetnikov, ki so se mogli tako predstaviti poleg svojih jugoslovanskih tovarišev v istini kakor pravcati gentlemani in kavalirji.

Zame pa je odločil sodbo o hrvatskem oddelku v prvi vrsti kipar Robert Frangeš, ki je po mojem mnenju najkrepkejša umetniška individualnost jugoslovanska. Zdrav, silen po svojih idejah, eminentno modern po svoji tehniki, združuje v sebi značaj Francoza in Slovana. Frangeš ne ljubi gladkih, oblizanih form, šablonsko ljubeznivih póz, konvencionalnega idealiziranja, nego je predvsem psiholog, ki stremi za realizmom v obliki in za najglobljim duševnim izrazom v po-

tezah lica ter v kretnji vsakega telesnega uda. Rekel bi: njegovi portreti, njegove skupine, njegove figure¹ govore in mislijo, čutijo ter pregnantno izražajo življenje svoje notranjosti. Frangeš upodablja najrajši dušo! A tudi moč in lepoto zna utelesiti, kar dokazujeta njegov krasni bik junak „Herkul“ in njegov atletske „Zavijač železa“. Lepoto živalskega telesa in hkratu živalske inteligence je upodobil Frangeš opetovano v klasični plemenitosti.² Nekaj helenskega je v tem golem telesu zavijača železa, na čegar telesu so do skrajnosti napete vse mišice v silnem, zmagonosnem naporu le na levi nogi stoječega hrusta! Frangešova „Medicina“ včinkuje kakor klasičen haut-relief nepopisne harmonije, vzorno oblikovne krasote in občutja polne tišine. V obrazih plemenitega zdravnika in v bolesi koprneče matere sta mojstrski izražena cela tragika bolezni in svetost zdravniškega, pač najresnobnejšega poklica! „Spomenik palim junakom v Oseku“ — največje kiparsko delo razstave — pa je najsmelejši sad modernega kiparstva v Hrvatih. Tu ni sence šablonizma in konvencionalizma, nego vse le gigantski izraz originalnega talenta! Zmagovit in hkratu smrtno zadet infanterist v plašču, s čako na glavi in z gamašami na nogah dviga z eno roko v triumfalnem veselju visoko nad glavo svojo puško z nasajenim bajonetom... z drugo roko se slabotno lovi za štor... noge mu klekajo v kolenih... samo napol še stoji... že v naslednjem hipu se mora zgruditi in izdihniti. A sedaj še sije iz njegovega obraza besna radost nad zmago in iz njegovih predrtih prs prodira skozi odprta usta vriskanje: „Zmaga! — zmaga!“ — Ta kip je tako silen, tako viharen v svoji kretnji, da se zdi človeku, kakor bi nosila vojaka nevidna moč dalje in dalje... Monumentalnost, dramatičnost in lepota v najtragičnejšem afektu visoko dvignjenega mladeniča so na tem spomeniku združene v impozantno enotnost! — Krasno delo je tudi poprsje „sv. Dominika“,³ nekoliko prestar, a fino karakteriziran je „Gjalski“, polni pozije sta prelestno modelovani glavi Marije in k

¹ Glej „Slovana“ I. 2. zv. 45. str. („Rimljan“); II. 11. zv. 350. str. („Iv. pl. Zajc“).

² Glej „Slovana“ II. str. 58 („Bik Herkul“), str. 115 („Konj“), str. 76 („Ovce“).

³ Glej „Slovana“ II. 12. zv. 382 str. („Sv. Dominik“).

ROBERT FRANGEŠ: SUZANA.

njej sklonjenega angelja; uprav živa je mila Devica; kabinetna dela rafiniranega okusa in čudovito fine tehnike pa so njegove medalje z izvrstnimi reliefki, portreti in plakete z alegoričnimi skupinami. S temi deli si je pridobil na razstavi v Parizu renomé najodličnejšega jugoslov. kiparja.

Rudolf Valdec je v prvi vrsti portretist, in tudi na tej razstavi je imel več portretov oziroma portretnih haut-reliefov. Valdec išče predvsem podobnost in podaja zato zunanje obrazne markantnosti portretiranega individija. „Karagjorgjevića“, „Zmaj Jovan Jovanović“ in „kralj Peter I.“ so polni realistične in tehniške dovršenosti. Biskupa Strossmayerja je obdelal kar dvakrat; boljši, psihološko zanimivejši se mi je zdel relief. Elegantno delo rafinirane tehnike je njegova „Magdalena spokornica“,¹ na katerem reliefu je mehko polnega ženskega telesa v klečeči pozi uprav mojstrski izražena.

„Zvezani genij“ je simbolično delo izvrstne anatomike, toda skoraj komičnega dojma. Toli

¹ Glej „Slovana“ I., str. 94.

sestradan in oslavljen genij vzbuja kvečjemu sočutje, ne pa obžalovanja! Takisto Valdecova alegorična kipa „Slikarstvo“ in „Kiparstvo“ s svojo sušičavo oglatostjo in šablonsko simboličnostjo ne imponirata!

Krepak, še mlad talent je kipar Ivan Meštrović, modern umetnik, ki obljublja mnogo več, kakor je mogel doslej podati. Njegova portreta prof. Königa in Petra Branija sta poleg Frangeševih portretov in študij najboljša na razstavi. Skupina dvoje ležečih golih, anatomske izbore osebe, ki jo nazivlja kipar „Život“, je — vsaj meni — nejasna. Takisto je figura „Na grobu mrtvih idealov“ imenitna, a nerazumljiva. Reklo bi se je tugi lahko „Tuga“ ali — „Dremež“! Škoda, da ni poslal Meštrović svojih najboljših stvari! Vsekakor smo na njegova nadaljnja dela radovedni in to tembolj, ker sodi neki hrvatski kritik o njem, „da iz te mlade šape vire lavske pandje“.

Izmed slikarjev sta me posebno zanimala Klemens M. Crnčić in Emanuel Vidović, izborna slikarja morja in vode. Vidovićevo morje je tužno, mračno, melanholično, navadno mirno, obsevano z mesečino, polno poetskega občutja. Vidović je slikar jutranjega in večernega somraka, tako da se nam zdi, ko gledamo njegove slike, da čujemo ob njih žalostno himno tužne narave. Neka boleznost prodira v nas iz Vidovićeve slikarske lepote, nekak odmev zadušenega trpljenja in resigniranega hrepenenja. Crnčić je veselejši, priprostejši, recimo, brutalnejši, zato ljubi solnce, znak življenja, razkošja, plodnosti; Vidovićevo kraljevstvo je mrak, ki se izgublja z žarki mesečine v mističnost noči. Vidović ljubi mirno morje, puščavo dalmatinske skalovite obali, pljuskanje kalnih valov in dežja.

Crnčić zna dati svojemu morju veselejši značaj z bujno okolico prirode, polno sočnatega zelenja in bohotnega cvetja. Njegovi primorski vrtovi so krasni kakor v pravljici! Mehki zrak, mehki solnčni žarki, sila ljubeznive barve delajo njegove pejzaže izredno simpatične. Crnčić je zelo mnogovrsten in marljiv hrvatski umetnik: portretist, marinist in bakropisec je obenem. A Crnčić ne slika za denar, nego iz ljubezni do lepote narave; on ljubi veselo in zdravo umetnost zaradi nje same. Zato pa so njegova dela piece de resistance vsake hrvatske umetniške izložbe!¹

¹ Glej „Slovana“ I., str.: 5, 185, 193, 225, 262; II., str.: 51, 369,

K. PL. BODENHAUSEN:
MIR LJUDEM NA ZEMLJI!

Razen Dalmatinca Vidovića je razstavil troje svojih del tudi Vlaho Bukovac. Žal, da je razstavil svoj starikavi portret „Patricijka“, sladko in gladko delo čisto akademičnega značaja, a seveda izborne tehnike. Modern umotvor pa je portret dr. Ive Malina! Slavna njegova „Zavesa hrvatskega dežel. gledališča v Zagrebu“ je znana vsakemu Jugoslovanu. Ta apoteoza pesnika Iv. Gundulića je mojstrski vzorec grupiranja znamenitih portretov hrvatskih literatov in umetnikov. Kompozicija posameznih skupin je čudovita; vzlic raznobojnosti oblek vlada na sliki popolna harmonija tona. Na levi prekrasnega grškega svetišča sedi Gundulić, prvak hrvat. pesnikov, neumrli avtor „Osmana“ in najoriginalnejše dubrovniške drame „Dubravka“.¹ Na vzvišenem prestolu v svoji historični opravi z veliko belo vlasuljo, k njemu se sklanja muza Ravijojla, med tem ko se bakhantske nimfe igrajo po stopnjišču s porednimi favni in favnički. Zlat lavorjev venec mu donašajo dr. Lj. Gaj, A. Mihanović, pesnik hrvatske himne „Ljepa naša domovino!“ in grof Janko Drašković, kolovodja ilirskega gibanja in ustanovitelj „Matiče Hrvatske“. Za temi prihajajo dr. D. Demeter, prvi hrvatski dramaturg in dramatik, pesniki Iv. Mažuranić, Stanko Vraz (rodom štajerski Slovenec), Mirko Bogović, Sidonija grofica Rubido-Erdödy, prva hrvatska operna diletantka, Iv. Kukuljević, Pavel

¹ Glej „Slovana“, II. 11. zv. 340. str. („Dubravka“).

Stoss, Peter Preradović in A. Niemčić, skladatelja V. Lisinski in F. Livadič, v ozadju energični Lj. Vukotinić in D. Rakovac, a pred njima prvaki hrvatske drame: A. Mandrović, Marija Ružička-Strozzi in J. Freudenreich v kostumu Grge iz njegovih popularnih „Graničarjev“. Pred hramom na desni, na kamenitem postamentu, sta alegoriji Slave in Slobode (lev), a pred njima simbol Prosvete. Nad vso skupino plavajo krasne vile, divotnobujne ženske, ki sipljejo cvetje. Za Gundulićem se vidi obris Dubrovnik, a v dnu na desni konture Zagreba. Izza svetišča je videti trumo naroda z zastavami; seljaki v narodnih nošah dvigajo navdušeni svoje čepice. Ves hram je posut z rožami in s cvetjem, dekoriran z girlandami in palmami, izborno plastično naslikanimi, ter je osvetljen s plameni, dvigajočimi se iz bronastih skodel.

Vzlic tolikerim detajlom zavesa ni prenapolnjena. Gledališki zastori so navadno afektirane alegorije, katerih smisla brez kometarja ne razume nihče; Bukovčeva slika pa je povsem jasna: Dubrovnik in Zagreb, prošlost in sedanost, sta složna v slavlju večnega genija Gundulića.¹ Prav ta slika (skica zastora) kaže svetovnoslavnega umetnika Bukovca kot eminentnega portretista in finega kolorista.

¹ Glej „Slovana“ II. letnik 12. zvez. 356—357. str. („Zavesa“). (Konec prih.)

EDVARD IN KUNIGUNDA.

Spisal Ivan Cankar.

Stopil sem k oknu in sem gledal v noč, ker mi je bilo težko pri srcu. Ob pozni spomladi je bilo, koncem maja. Noč je bila jasna, topla; temnosinje je bilo nebo, naredko posuto z belimi zvezdami. Po polnoči je že bilo, vsa tiha je bila ulica. Slišal sem natanko, če se je oglasil korak v daljavi, zdelo se mi je skoraj, da slišim sopenje spečih ljudi v hiši nasproti.

Tudi tam je bilo okno odprto. Stol ob oknu je bil pokrit z blazinami in na blazinah je sedela ženska. Zavita je bila v dolgo, temno ruto, samo roke so se svetile na prsih, tenke in rumene, kakor iz slonove kosti. Ženska je dremala. Enakomerno je pokimavala visoka frizura, v njeni senci je bil skrit obraz. Nenadoma se je stresel

ves život, ženska se je sklonila in zakašljala, nato se je ozrla skozi okno, naravnost proti meni.

Nikoli še nisem videl takega obraza, kakor tisto noč. Ni bil bolan in top, kakor podnevi, ko se je skrival solncu; življenje je bilo v očeh, tudi na ustnicah. Ali to je bil smehljaj, kakor se smehlja noč, kadar se vzdrami človek in vstane in ugleda otožnovesel smrt pred svojim oknom. Življenje čisto drugo, bdečemu človeku tako tuje, kakor življenje po smrti.

Koščen, droben, rumenkastobled je bil njen obraz, oči so ležale v globokih jamah, čisto tenke so bile ustnice in so se smehljale. Slišal sem njeno globoko, težko dihanje in slišal bi bil, če bi šepetala v bolnem spanju.

„Ta mesec že, mislite?“

„Ne še ta mesec, ne v maju!“

Zasmejala se je natihoma in stresel se je ves život; zakašljala je in si je obrisala ustnice z robcem.

„Nikoli, mislim; saj se vsi motite! Saj ne veste . . .“

Rahel veter je zapihal preko ulice in zavila se je tesneje v ruto. Videl sem, kako so se še zgenile ustnice, nato so se polagoma zatisnile oči, život se je sključil, glava je kimala enakomerno. Vdrugič je zapihal veter preko ulice; jutro je že dihala od daleč, nebo je bledelo in se je nižalo . . .

Pred nedavnim časom sem jo srečal na ulici. Drogen, fin, nekoliko blede obraz; velike, pozlačene uhanе v ušesih, okoli vratu trak iz rudečih koral in visoka, čudna frizura, kakor sem jo videl samo še nekoč v gledališču, v sentimentalni drami iz davnih stoletij. Oči so bile zelo lepe, velike, temne, in so gledale ponosno skoraj neprijazno. Zgodaj zjutraj je hodila v delavnico in se je vračala pozno na večer. Nekoč ji je bilo slabo, ostala je doma in ni stopila nikoli več na cesto.

Iz mojega okna se vidi natanko v njeno sobo. Pohištvo je siromašno; ljudje, ki prihajajo, so slabo oblečeni, zmirom zlovoljni, samo ob nedeljah se glasi na ulico preglasen smeh. Ona ne govori z nikomur, ne pogleda nikogar. Ponosne in temne oči so njene oči. Ne zavzdihne tudi, ne izpregovori besede, kadar jo prelagajo s postelje k oknu in od okna na posteljo. Podnevi leži, obrnjena v steno; jaz vidim, da so njene oči široko odprte in da se časih zgane slonokoščena roka. Ponoči sedi ob oknu, vse do jutra, do tiste ure, ko se oglase spodaj prvi urni koraki, ko pridrdra mimo voz in se odpró hrupoma vežna vrata.

Vse okno je polno cvetic; šmarnice so tam in nageljni in rože in potočnice; cvetlice, ki jim ne vem imena, z velikimi pisanimi cvetovi, blagodišeče, tako da me zdrami časih opojni vonj. Odeja njene postelje je posuta z vijolicami, tudi na mizi stoji velika vaza polna rož.

Ob šestih na večer se prikaže na ulici majhen in suh človek, zelo dostojno oblečen. Stopi v vežo, popravi si kravato, sname klobuk in si poravna frizuro. Tudi njegov obraz je blede in suh, tudi njegove oči gledajo ponosno. V roki drži velik šopek, v svilen papir zavit. Duri se odpró, in on stopi v sobo z globokim poklonom. Približa se postelji, pokloni se še globlje. Iz postelje se iztegne koščena ročica, prime jo narahlo, da bi je ne ranil s svojo težko roko, skloni se ter jo poljubi. Nato položi šopek na posteljo, primakne

stol k zglavju ter sede prav na rob, klobuk v roki, roke na kolenih. Tako sedi do poznega večera.

Redkokdaj se zganejo njegove, njene ustnice; redkokdaj nagne glavo, da bi poslušal. Že gori svetilka na mizi, sence se gibljejo po sobi, debela ženska postilja posteljo v ozadju. Rumena luč svetilke sega komaj do srede sobe; oba obraza sta v senci.

„Kdaj?“

„V avgustu, če dovoliš!“

Šepetala sta in sta umolknila. V avgustu bo namreč poroka. Obadva se že zelo pripravljata nanjo. Ona si je nakupila polno skrinjo perila, tudi poročna obleka je bila že v delu. On si je bil naročil salonsko obleko in bel telovnik. Dnevi so že vroči, blizu je že avgust. Vrsta voz bo stala tedaj na ulici, vsa okna bodo odprta, vsa ulica bo polna radovednih in nevoščljivih ljudi. In lep dan bo tedaj, svatovsko bo sijalo solnce. Prikaže se ona, vsa v čipkah in tančicah, bele rože v laseh; in prikaže se on v dolgi črni suknji, v belem telovniku, šopek na prsih . . . Ni še videlo take svatbe to umazano ljudstvo, ki je človek proklet, da živi med njim . . .

Dogoreva že skoraj olje v svetilki. On se vzdigne, pokloni se globoko in poljubi slonokoščeno ročico. Gre s tihimi, umerjenimi koraki proti durim, okrene se, pokloni se drugič in odide. Resen je njegov obraz, skoraj svečan . . .

Lepe so noči ob pozni spomladi, koncem maja. Iz daljne daljave, morda od laških vrtóv, prihaja težek, opojen vzduh in polni prsa; mirnejše je srce in trudna zadremlje žalost.

Pogledalo je name dvoje temnih oči in tenke ustnice so se nasmehnile.

„Zdaj vidite . . . vsi ste se motili! V avgustu bo poroka!“

Ko se je nasmehnila, so se prikazale gole, vse bele čeljusti.

„Slabo mi je bilo, pa ste hoteli precej, da bi umrla. Zdaj mi je boljše.“

Tako žalostna, opojnotežka je bila noč.

„Pa ne ostaneva tukaj, ne tukaj . . .“

Sklonila se je in je pritisnila robec na usta. V njenih ušesih so se zasvetili motno veliki pozlačeni uhan in visoka frizura se je zazibala. Še nižje se je sklonila glava, oči so se zatisnile.

Kako bi ostala tukaj? Kakor da bi prišel nenadoma ob belem dnevu, v to prašno, umazano ulico vitez na visokem konju, v srebrni obleki, z dolgim nojevim peresom na žametastem klobuku; zvest hlapec devici, ki jezdi ob njegovi desni na čilem belcu z zlato vprego, v dolgo belo haljo

oblečena, z zlatim pasom prepasana in belo rožo v umetelno spletenih zlatih laseh.

Tisto noč sem jo videl poslednjikrat ob oknu. Pol je ležala, pol slonela na visoko postlanih blazinah. Zdelo se mi je, da je zmirom temnejše v sobi; komaj sem še razločeval njen obraz; svetlikal se je iz somraka kakor starinska, zaprašena podoba; v motnorumeni les je bilo izkopanih dvoje velikih, globokih jam. Komaj se je zgenila, komaj ozrla, kadar so se odprle duri in je stopil k postelji vitez. Leno je iztegnila roko, morda ni čutila pobožnega poljuba njegovih ustnic; roka je legla na odejo, majhna in trudna, vsa že mrzla.

V temi, ki se je zgrinjala po sobi zmirom gosteje, sem natanko opazil smrt. Stala je poleg postelje, ob vzglavju. Čisto mirno; ni se ji pač mudilo nikamor. Ali onadva je nista opazila; nista čutila, da stoji blizu in vendar je bilo skoraj nemogoče, da bi ju ne dosegla njena mrzla sapa, Resna sta bila in tiha, strahu pa ni bilo v očeh. Redkokdaj sta izpregovorila besedo, šepetaje, nakratko, skoraj hladno. Gledal sem in spreletel me je mraz. Na teh obrazih, navadnih, nelepkih, od vsakdanjih skrbi, od truda, od bolezni, od gladi morda vse izpitih, je ležal ponosen, brezstrasten mir, kakor sem ga videl samo na podobah iz davnih stoletij. Podoba iz davnih stoletij, že pol začrnela — vitez s suhim, trdim, hladno-resnim obrazom in ogromnim čipkastim ovratnikom — se je izgubila po čudnem naključju v nizko, umazano sobo in gleda s sovražnimi, začudenimi, očmi na beraštvo sužnjev, na njih nerazumljivo, v vsaki besedi in v vsaki kretnji umazano življenje. Kdo je bil prinesel v sobo to podobo? Kdo jo je ukradel iz vitežke dvorane, visoko obokane, dremajoče v tistem somraku, sanjajoče o davnih, lepih časih? . . .

* * *

Vsa polica na oknu je bila polna vaz in cvetice so dišale opojno preko ulice. Soba pa

je bila v temi in vsa črno pogrnjena. Velik oder je stal sredi sobe, okoli odra so gorele sveče na visokih srebrnih svečnikih. Na odru, z belim prtom pogrnjena in vsa s cveticami, blagodišečimi šmarnicami posuta, je ležala ona; roke, rumene, slonokoščene, so bile tesnosklenjene, zatisnjene oči so ležale globoko v suhem obrazu. Okoli odra so stali ljudje, toda duri so se odprle in šepetanje je utihnilo, umeknili so se ponižno in so gledali v tla. Stopil je bil k odru črno oblečen človek, v čisto novi salonski suknji, svetel cilindar v roki; približal se je vzglavju in je položil na oder velik šopek iz samih šmarnic, hijacint in belih rož. Stal je tam komaj minuto; njegov obraz je bil trd in resen, ustnice se niso zgenile in tudi oči so gledale mirno. Poklonil se je, kakor se je bil poklonil vsak večer, kadar se je vzdignila z odeje tenka, rumena roka, in je pritisnil rahel poljub na sklenjene roke. Nato je odšel z resnimi, umerjenimi koraki in se ni ozrl na nikogar . . .

Pogreb je bil veličasten, kakor ga še ni videla ta žalostna, prašna ulica. Dvoje črnih konj je peljalo voz, ob vozu so stopali črno oblečeni pogrebci s svečami v rokah, rakev je bila pokrita s cveticami in vencii. Takoj za raskvijo, pred brati in sorodniki, je stopal on, visoko vzravnan, glavo pokonci, pogled hladen in ponosen. Na glavi je imel cilindar in na rokah bele rokavice. Na tlaku so stali ljudje v dolgih vrstah in takoj so vedeli vsi: nikomur ni umrla nego njemu. On ni trenil z očesom in trdno stisnjene so bile njegove ustnice. Tako varno so bile misli skrite v srcu, da se tudi rahla senca ni prikazala na obrazu. Oskrunil bi bil njen spomin z žalostjo, ki bi jo nosil naprodaj umazanemu ljudstvu.

Ob tisti uri sem ga videl in potem nikoli več. Sneli so s stene zaprašeno podobo, soba je bila dolgočasna in prazna. Tako sta umrla Edvard in Kunigunda, ki sta se bila po čudnem naključju izgubila v ta žalostni in pusti kraj . . .

ČEZ POLJANE.

Ivo Zoran.

Čez poljane, čez poljane
težka pesem gre . . .
Mrtvi je junak le peval,
vran nad njim? — Bog ve!

Jaz pa mislim, to je pesem
mladih naših dni:
kakor jutro so vzžareli,
zdaj jih ni, več ni —.

ALOJZIJ REPIČ:
RUVAČA.

NAD PREPADOM.

Roman. Spisal Fran Govekar.

I.
G odba je prenehala in po dvorani se je razlegal hrupen plosk. Razgreti pari so se drug drugemu smehljaje klanjali, se šalili ter brzo odhajali v sobane pod plesiščem, da si osvojé prijazen prostor.

„Ta Šebenik je izvrsten aranžer, kaj ne, milostna?“

„Dovtipen in originalen!“

„Originalen manje, če dovolite. Vse te svoje figure je prevzel od pokojnega Rodeta . . . toda uporabljati jih zna v istini velezabavno!“

V jedilnici je bila že velika gnječa, in dr. Zorè je moral skoraj siloma delati pot svoji plesalki, gospej Kolaričevi tjà v kot, kjer se je bila zbrala že vsa mestna haut-volée.

Advokat dr. Kolarič je sedel ob trebušni šampanjki; male oči so se mu zalile s solzami, da je trepetal nemirno z vekami, zalito, okroglo lice pa je napolnila kri, da se mu je obraz svetil, kakor bi bil namazan z mastjo.

„Ali si se nanorela? Oh, babe, nikdar vam ni dovolj neumnosti!“ je zarežal nad soprogo ter izlil vase polno čašo.

„Kaj hočeš, doktor?“ ga je miril dr. Zorè. „Dokler si bil ti mlad in še nisi poznal putike, tudi nisi sedel takole filistrozno za mizo!“

„A plesal nisem nikdar!“

„Počel si torej še kaj slabšega . . . Izvolite, milostna!“ — Dr. Zorè je snel Kolaričevki z ramen težko mantiljo ter jo ogrnil v eleganten entrèe. In ko jo je ogrinjal, je objel z očmi njeno krasno

telo, vitko in prožno, ter jih hrepeneče potopil v prelesti njenih idealnih, le za silo zastrtih prsi.

„Kakó krasna ste, milostna!“ je šepetnil ter jo nikomur vidno stisnil za bujni rameni.

Za hip je švignil iz njenih očí prijazen blisk in sladek nasmeh je zaigral okoli njenih malih ustec; hipoma pa se ji je zresnilo lice in omahnivši na stol, je vzdihnila:

„Ah, lačna sem!“ —

Okoli mize so sedeli gospodje in dame, smejali so se, klicali natakarje ter hiteli jesti.

Po dvorani je vladal velik hrup. Mlad, šepav trgovec opičje zabuhlega obraza je kričal venomer: „Živeli rodoljubi z dežele! Kdor ne pije, je Kajfež! Živio! Nazdar!“

Tovariši, razbrzdana družba mladih gospodov v posvalkanih frakih in od potu premočenih srajcah, so trkali s trgovcem, se krohotali in poizkušali peti. Toda izkazalo se je, da so vsi basisti, zato so sredi pesmi utihnili ter se bučno smejali.

„Živele naše dične, vedno lične in petične dame!“ je zahrumel trgovec iznova. Omahujoč se je dvignil s stola, balansirал v desnici polno kupico vina ter se šepajoč motovilil k damam za mizo v kotu. Dr. Kolarič se je ozrl strmeč preko svojih zlatih naočnikov in izbuljivši oči, je zavpil:

„Juri, — pijan si, — spat pojdi!“

„Kdo spat? — Jaz ali vi, doktor? Jaz ne grem še, in pijani ste vi bolj ko jaz . . . Živio! Mi smo Slovani, vi pa ste nemškutar! Hehe, nemškutar, — nemšku-taar! Pereat! — Pereat! — Kdor ne vpije: „Pereat nemškutar!“ — je Kajfež! — Kajfež!“

„Pijana muha!“ je siknil dr. Kolarič in pil.

Dr. Zorè pa je priskočil k trgovcu ter mu šepetaje dopovedoval, naj se odstrani, ker dame večerjajo.

„Ubogaj, saj sva vendar prijatelja, Juri!“ ga je prosil.

„Dà, dà, midva sva pa že, — midva sva prijatelja, ker sva dobra Slovana, — gospod Kolarič pa me je razžalil . . . grdo razžalil, ker je nemškutar. Pri moji duši . . .!“

Dr. Zorè ga je odvedel zopet k mizi mladih gospodov, ki so našli medtem tenorista ter so začeli peti: „Jaz sem Slovan, z dušo, telom . . .“ In Juri je pel kontrabas ter mahaje z obema rokama, navdušeno dirigiral.

„Vidite, taka je naša, — naša slovenska inteligenca!“ je vzdihnil Kolarič.

„Pije, razgraja in kriči: „Mi smo Slovani!“ In vi še vedno sanjarite, da se dvignemo! Vi ste fantast!“

Poleg njega je sedel plavolas mladenič malih, kratkih brčic, podolgovatega bledega obraza in suhe, šibke rasti. Njegove velike plave oči so gledale z nekakim spoštovanjem po tej elegantni družbi, ki se je bila zbrala okoli njega. V njegovem pogledu pa je ležalo tudi toliko sanjarskega navdušenja, toliko ljubeznive pohlevnosti, da bi mu človek na prvi pogled prisodil, da je mladenič poet plahih, nežnih, neskončno rahlo-

I. MRKVIČKA: BOLGARKA.

čutnih lirskih stihov. In vendar ni bil zapel še nikdar nobene pesmi, nego je bil političen časnikar. Žurnalista je bil, navezan le na zaslužek svojega treznega peresa. In tako je bilo plaho njegovo srcé, ko je smel sedeti nocoj v tej sijajni dvorani, med najodličnejšimi damami, ki so šumele s svojimi svilenimi krili, ga omamljale s svojimi razkošnodehtečimi telesi in čarobnoblestječimi očmi, ter med veleuglednimi slovenskimi politikami, ki imajo v rokah usodo celega naroda! — Plah je bil, nemirnega srca v občutku svoje neznatnosti in svoje bede; sram ga je bilo svojega ponošenega žaketa in nervozno je segala njegova suhotna desnica po rumenkastobeli kravati, ki si jo je s penetrantnim bencinom sam osnažil danes že sedmič . . .

„Naš narod je izgubljen, gospod Zemljič, brez pomoči in rešitve izgubljen,“ je nadaljeval dr. Kolarič. „Umorita ga lenoba in alkohol! Dà, to sta glavna morilca Slovencev! Delavec je vsak teden najmanj tri dni pijan in naš kmet dela jedva toliko, da mu ni treba poginiti od gládú! Pojdite pa še po naših mestih in trgih . . . vsaka druga hiša je gostilna ali kavarna . . . ob sobotih, nedeljah, praznikih in ob ponedeljkih povsod od jutra do jutra vse polno . . . vse pijano! — Nikjer na svetu nisem videl toliko kvartopircev in pijancev, kakor v naših krajih, in vsaj devetindevedeset odstotkov vseh nezgod in zločinov v našem narodu ima svoj izvir v alkoholu! Pijanci, babjeki in lenuhi smo Slovenci, zato smo izgubljeni brez pomoči in brez rešitve!“

Zemljič bi bil rad ugovarjal, a dr. Kolarič je govoril brez premora s svojim monotonskim glasom, suho, hladno, brez najmanjšega ogorčenja, kakor bi čital in predaval iz knjige. In Zemljiču se je zdelo, da bi bilo nespodobno ugovarjati staremu, izkušenemu odvetniku, ki je prepotoval že toliko sveta in ki je žrtvoval za narod že toliko stotakov.

„Svojo narodno smrt moremo samó zavirati, da nas ne objame pre naglo, — odvrniti jo, na to ne mislim več. Inteligenca je nacionalno že mrtva, in masa se vtaplja v nacionalno nirvano, iz katere je ne vzbudi nihče več.“

„A naša mladina? — prosim, kaj pa naš zarod?“ se je osmelil pripomniti časnikar.

„Mladina? — Saj je ni več! Z univerze prihajajo le še blazirani starci, kruhorborci, štreberji; naša mladina pada v mednarodno socialno demokracijo ali pa v birokracijo. Ah, samo koristolovstvo in klečeplazništvo!“

Šampanjka je bila prazna, in natakaj je prinesel drugo.

„Dovolj bo, gospod doktor, izpila sva že dve!“ je prosil Zemljič, ko mu je točil Kolarič čašo iznova.

„Ej, saj niste še nič pili! Ne bojte se, — ne vrže vas! Ko sem bil mlajši, prenesel sem sam izlahka štiri take steklenice. Pijte, — na zdravje! — pa fantast ne bodite več!“

Zemljič je pomočil svoje ustnice, Kolarič pa je izpil čašo v dušku ter si jo nalil zopet do vrha. Roka se mu je tresla, iz oči so mu lile solze ter se mu zbirale okoli nosu. Težko je sopal, in spanec ga je začel mučiti. Poleg njega na levi strani mu je sedela žena. Videlo se je, da se ne meni zanj niti najmanj; nikdar se ni ozrla nanj in nikdar ga ni ogovorila.

Dr. Zorè, mlad lajtnant, ki se je posadil na stol za njenim hrbtom, in črnolas gizdavec z ogromno orhidejo na svojem skrbno izlikanem fraku so jo zabavali očitno izvrstno. Smejala se je, si pahljala z leno gesto svoji razgreti lici in kazala svoje krasne, močne, kakor sneg bele zobe. Zdelo se je, da se rada smeje, samo da more odpreti svoja izredno majhna usteca ter pokazati svoje izredno lepo zobovje. In med smehom ji je kakor slučajno zdrknil entrée z ramen, da so se zableščale njene gole prsi in njene polne, divotne roke. Kakor bujnorazcveta teja, bohotna v svojem svežem zdravju in svoji mladi lepoti, je sedela doktorica sredi gospodov, ki so jo gledali z jedva zatajevanim koprnjenjem.

In Zemljič je opazil, kako izkuša mladi lajtnant sprožiti entrée tudi zadaj, da bi padel na stol in da bi se mu odkril klasični hrbet lepe mlade gospe.

„In kako sodite vi, gospod adjunkt, o novi naši subreti?“ je vprašala doktorica gizdavca strupeno. Mahoma pa se je na glas rezko zasmejala: „Ne, ne, vas ne smem vpraševati: saj ste naš oficialni kritik!“

„. . . ki ničesar ne razume ali ki vedno laže? Zakaj se smejete, milostna?“

„Ker milostna ve, da si v — wie heisst sie den gleich? — eh, da si v gospico Tkalčevo resno zaljubljen . . . torej nimaš sodbe!“ je dejal lajtnant maliciozno.

„Dà, dà, nemo judex in causa sua!“ je pri-trjeval živahno dr. Zorè. „Tvoje kritike so najzanimivejši dokument patološkega izrodka, ako zaide kritikizem v dramatičen konflikt z resnico in — in —“

„Ne opravljaj me . . . bedarija, kar čvekaš!“ — Gizdavec je zarudel od togote in srama in besen blisk je švignil iz njegovih oči na tova-

riša. „Gospice Tkalčeve osebno prav nič ne poznam . . .“

„Öffentlich!“ je pritaknil lajtnant.

„ . . . niti javno niti tajno in moje kritike so absolutno objektivne!“

„In vendar trdite, da je gospica lepa! Meni se zdi naravnost zoprna, nesimpatična! Njeno petje proslavlja kot sad najizbornejše operne šole, meni se zdi nezrela diletantka! Ah, pojdite, gospod adjunkt!“ Kolaričevka je govorila v očividni sovražnosti; njen glas se je tresel in oči so jej zrle hudobno. Toda takoj je začutila, da je povedala preveč in vzpodbujevalno je pokimala lajtnantu, naj jej pomaga.

„Čisto moje mnenje, milostna!“ je torej hitel lajtnant. „O petju in šoli sicer ne razumem ničesar . . . ali tudi vse drugo na tej novi subreti ni vredno, da bi je pogledal . . . Spredaj in zadaj . . . eh, pardon! . . . kakor pravimo, deska . . . dà, deska . . . in roke, noge . . . zlasti noge! . . . eh, pardon! Ali resnica je: zoprno, nesimpatično punče! Für meinen Geschmack einfach abstossend, eckelhaaft!“

Entrée je bil zdrknil medtem s hrbta popolnoma na stol, in po sredi hrbta doktorice se je pokazala kakor dih nežna temna progica, ki se je začela pod lasmi, se vlekla preko vratu in hrbta ter se je izgubljala koncem srčastega izrezka belosvilene doktoričine obleke . . . lajtnant je onemel in se zatopil v čare pred seboj . . .

Poleg Zemljiča je sedela majhna, okrogla, sila živahna gospa v svetlovioletni toaleti. Bila je že nekoliko starikava in med lasmi so se jej vile posamezne sive nitke. Kadar je govorila, je kremžila svoj obraz, kakor bi grizla kislo kumarico.

Bila je očividno sila ogorčena, kajti viharno je krilila s svojimi kratkimi, zavaljenimi rokami ter se premikala na stolu, kakor bi jo zbadala šila.

„Naravnost strašno! Kamor pogledate, sama nagota in kjer odprete, sam greh . . . uf, pfej . . . gnusen greh! Saj človek že nima česa čitati, da bi ga ne bilo sram . . . in ni ga skoraj več lista, da bi te ne polila rdečica, ko se ozreš po slikah!“

„O čem pa govorite, gospa notarka?“ je vprašal njen sosed, profesor Koder.

„O slovenski literaturi! Kaj ni resnica . . .?“

„Jaz ne čitam ničesar več, gospa, in se ne razburjam. Stritar, Jurčič, Kersnik in — konec, finis, Schluss! Saj ni vredno, da bi si kvaril oči!“ Nabral je svoj obraz v neskončno zaničljive gube, zgenil prezirljivo z ustnicami in zamahnil z roko.

„A naši otroci, ljubi gospod profesor, naši otroci?! Kaj naj čitajo vendar, da se ne pohujšajo? — To je naravnost strašno!“

Na dolnjem koncu mize so sedele mlade gospice v kratkih, belih, čipkastih toaleticah, v laseh bele vrtnice, na obrazih nedolžnost . . . poleg njih mladi gospodje jedva poganjajočih brčic, polizanih las in bledih, suhih obrazov.

Notarka in profesor sta se pravkar hotela zatopiti v svoj pogovor, ko se je tam doli med diskantnim cviljenjem zasmejalo mlado dekletce, poskočilo s stola in hipoma udarilo nekega gospoda s pahljačem po licu . . . Dvignil se je silen hehet in krohot, mladi gospodje so se bili ob kolena, gospice pa so kihale v svoje robce brez konca in kraja.

Premor je minil, in pari so hiteli zopet navzgor v dvorano. Smejoči se do solz so hiteli mimo Zemljiča gospodki v frakih in gospice v belih čipkastih toaletah, v laseh bele rože, na obrazih nedolžnost . . .

Hrup je zbudil dremajočega dr. Kolariča in utrujen se je ozrl na ženo. Poleg nje je sedel le še dr. Zorè.

„Pojdimo!“ je dejal dr. Kolarič in vstal omahovaje. „Ali me spremite, Zemljič?“

Dr. Zorè je oblačil gospo v debel plašč, pokleknil in ji natikal galoše.

Dr. Kolarič in Zemljič sta sedla v voz ter se odpeljala.

„In milostna?“ se je čudil časnikar.

„Eh, babo neumno naj pripelje domov koncipijent, kakor jo je vlekkel na to norenje! — A jutri,“ je pristavil mirnejše, „jutri popoldne pridite zanesljivo k meni . . . na stanovanje, prosim! Tam se pomeniva natačnejše. Razložim vam svoj načrt v glavnih obrisih, vi pa ga potem izdelate v detajlih. Prepričan sem, da prodereva!“

„Srečen bi bil, oh!“ je vzdihnil Zemljič.

„Gotovo. In potem bo moja skrb, da vas postavim na noge ter vam ustvarim sijajno socialno stališče!“

„Gospod doktor, iskrena hvala!“

„Dà, dà, sijajno socialno stališče najprej, potem pride vse drugo samó. Damo vam izvrstno plačo, ustanovimo pokojninski zaklad . . . skratka, organiziramo se! A vse na realni, prozaični podlagi. Spočetka vam pojde težko, vem, — fantast ste, a mi rabimo mladega moža, ki ima ugled, talent in — kar je glavno — marljivost! Zanašajte se name in — lahko noč!“

Dr. Kolarič mu je stisnil krepko roko in odšel težkih, nevarnih korakov v svojo hišo . . .

Polni mesec je sijal in ulice so se kopale v bledorumenem soju. Rezek veter je bril od severa in na nebesnem svodu so trepetale in migljale milijarde kakor obrušeni demanti svetlika-

jočih se zvezdic. Tiho, mirno in prazno je bilo videti speče mesto, — to nepopisno ljubljeno rodno mestece Ivana Zemljiča, ki se je bil vrnil po dolgih letih vanje, da se mu žrtvuje ves, da dela za narod svoj kot sin edinec za ubogo oslepelu mater. V tej tihi svetli noči, polni nočnega čara in zimske lepote se mu je zdelo, da mora zaplakati od blaženstva. Pred seboj leta najplodovitejšega dela, ki ga ljubi, in srečno, bogato in ugledno domovino, ki jo reši propada! Zdel se je podoben junaku, ki je na potu v oklepu in z ostrim mečem, da osvobodí kraljično strašnega zmaja; in nepopisno zmagoslavno, čudovito toplo čustvo ga je napolnilo vsega, da bi bil padel najrajši na tla ter poljubil to sveto domačo zemljo.

„Mati, tvoj sin se je vrnil, da te reši, dvigne in posadi na prestol! In s krono časti in bogastva ti ovije, mati domovina, tvoje blagoslovljeno čelo, ki je ostalo vzlic vsem ponižanjem neoskrunjeno! — Glej, vsi tvoji sinovi so omagali, zaspali ali popadali v grob, — jaz pa, zlata moja mati, sem bedel nad tvojo bedo in sedaj se vračam silen in pogumen, da zmagam in vladam s teboj, o mati moja!“

Ponosno dvignjene glave in srečno smehljajočega se obraza je stopal po svetlih ulicah s svetlim srcem, svetlo dušo . . . In spomnivši se dr. Kolaričevih pesimističnih besed o značaju svojega naroda, se je smehljaj. Brezupen je in resigniran, si je mislil, ker ni poznal mene, ki mu vlijem v žile novo, svežo kri energije, odpora in zmage! Naš narod je v svojem jedru vendarle

zdrav, pošten in delaven, vztrajen je, pogumen in nadarjen. Danes je sličen zanemarjeni njivi zanemarjenega gospodarja; a ko pride sejavec, oplodí to njivo, da bo cvelo, dehtelo, raslo in rodilo na njej tisočero in tisočero . . . Ko mu vzbudimo spoštovanje do samega sebe in zaupanje v lastno moč, tedaj se dvigne slovenska lepa domovina, in zacvela bo njena obrt, njena trgovina, njena književnost in umetnost! — In jaz, Ivan Zemljič, danes še ubog časnikar v ponošenem žaketu in s staro kravato, bom stal v prvi vrsti teh narodnih sejavcev, slaven in srečen! —

V tistem hipu je počasi zavila okoli ogla kočija; zamišljen se je Zemljič za trenotek ozrl vanjo ter zagledal, komaj sekundo dolgo, dve glavi, viseči druga drugi na ustih, v tesnem, nemem objemu . . . „Dr. Zorè in —?!“ — Srcé se je stisnilo Zemljiču in nevedé je zajechal: „Moj bog, moj bog!“

In zazdelo se mu je, kakor da je videl pravkar dva mlada, lepa človeka stati v objemu nad prepadom . . . omahujeta, zibljeta se, noga jima izpodrsava . . . moj bog, v tem hipu strmoglavita brez pomoči, brez rešitve! In pred sabo je zagledal dr. Kolariča, kako govori s čašo šampanjca v pesti z zasolženimi očmi in zariplega obraza suho, hladno, monotonsko:

„Ne bodite fantast, prijatelj! Slovenci smo pijanci, babjaki in lenuhi, — izgubljeni brez pomoči in brez rešitve!“

Sejavcu se je stresla krepkodvignjena roka in plaho je sklonil svojo glavo . . . (Dalje prih.)

SLIKARSKA ŠOLA V BELEMGRADU.

SVITOSLAV PERUZZI:
SRBSKA JUBILEJNA KOLAJNA.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Vojánov-Rudolf Maister: Poezije. V Ljubljani (lg. pl. Kleinmayer & Fed. Bamberg. 1904. — Cena 2 K: —) Bilo je l. 1898., ko sta še pesnila Murn in Kette; tedaj sem postal prvokrat pozoren na psevdonim »Vojánov«; ne zato, ker me je dražilo, da je to spet en psevdonim več, ampak ker se mi je zdelo, da veje že iz prve njegove pesmice, ki sem obstal ob njej, neka posebna sapa. Na str. 283. »Lj. Zvona* — omenjenega leta — stojita dve Vojánovi pesmi »Domov* in »Brodnik*. Še danes je v mojem izvodu tega »Zvona* ob robu pesmi »Domov* črta, ki sem jo tedaj potegnil v lasten in pesnikov spomin. Danes pa je slovenska književnost bogatejša za novo knjižico »Poezij*. In čudno! Dasi navedena pesem »Domov* ni sprejeta med te »Poezije*, leži v njej vendar nekak program in prvi tip — dasi ne prototip — zanje.

„Prehodil mnogo sem sveta,
prebrodil mnogo sem voda,
jezike slišal sem krasne,
ki se v tujini govore*,

pravi pesnik, a vendar se je vrnil domov. Znani, preznani ton naših premnogih »domorodnih* pesmi, kaj ne? — Od vsakega domoljubnega človeka se pri nas tudi pričakuje, da se in ceteris ravna tudi kakor naš pesnik, ki nadaljuje:

„In žensk sem videl broj neštet,
ki tuji kitile so svet.
Pa lepše kakor ženske te
domače ženske se mi zde.* —

Prav močno pa se mi zdi, da bi v zatišju našega literarnega loga zašumeli glasovi očitanja, če bi »domoljubni* pesniki končavali svoje pesmi kakor Vojánov našo:

„Jaz ljubim jezik naš in svet,
jaz ljubim pestri ženski cvet —
vse to mi da moj dragi dom,
zato ostal v tem domu bom.*

Pa seveda, zaradi edine druge vrstice te zadnje kitice ta pesen kljub domorodnemu koloritu ni domoljubna v navadnem pomenu; ta vrstica jo postavi takoj v drugi svet. Prav zato je pesen zanimiva, v njej se izvija iz povelj glavno svojstvo našega pesnika, ki se je pozneje razvilo do virtuoznosti, včasih do rafiniranosti.

Odprimo njegovo knjigo, kjer hočemo, povsod ta posebnost: prve kitice se drže skozi in skozi resno in umerjeno po kodifikovani pesnikovski etiketi, opravljene so lepo in njih govorica je takšna, kakršna pristoja vsakemu, ki gleda na dobri ton; na koncu pa smukne vsa ta oprema navzdol kakor dolga suknja in na dan stopi vse drugačna oseba in drugačen obraz; poza izgine — kot taka se nam predstavlja dosedanje kretanje — krinka odpade in zaupno zro v nas žive oči polne smeha, tudi polne zasmeha ali odsevajoč oboje skupaj, smeh in zasmeh, to se pravi: škrteljstvo. — Le odprimo še knjigo, n. pr. na str. 64 »Ptičja romanca* ; sicer že po prvi kitici:

„Bilo gnezdo v hruški stari,
ščinkovec je v njem prebival
s svojo mlado ženko* —

pričakujemo nekaj drugega, kakor se je pred 30 leti čitalo v Stritarjevih »Ptčjih pogovorih*, ali da igrajo v tej »Ptčji romanca* ulogo taki »tiči*, kakor nam pove zadnja kitica:

„V gnezdu pa je mladi sosed
vdovo na srce poljubljal*,

na to prej nismo mislili.

Odprimo še kako drugo stran, n. pr. 114. „Roženkravt“. Kako sentimentalno se pojo prve kitice v tej pesmi, kako tužno pravi ljubček ljubici:

„Ko jutri mašo odzvoni,
njegova boš, njegova ti.
In njega le ljubila boš
in mene pozabila boš.
Bogata ti, a reven jaz:
Pa roženkravta ne boš več
pripela mi za trak rudeč“.

Torej motiv, večno nov in večno star, opevan tolikokrat, odkar se ljubezen ne ravna po socialnih kastah. A kako se glasi konec? No, čitali smo že večkrat sličen frivolen konec, ali v tako rafinirani obliki ne zlahka:

„Oj molči, molči, fantič moj,
moj roženkravt je vedno tvoj“ —

to še duhti po sentimentalnosti; pekoča strast gori iz nadaljnega verza:

„Če sama sem, pa pridi ponj!“

Omenjeni skratelj precejšnje potence pa kuka izza zadnjega verza:

„o, saj ne prideš mi zastonj!“ —

Zopet ta značilna poteza v — duševni — tehniki našega pesnika, v tem slučaju tem pikantnejša, ker govori k nam dekletu, ženski. Pri ženski pa se obično tako težko spozna, kje se končuje sentimentalnost punčike in kje se začneja skrateljstvo Evine hčere... Ej, in naš pesnik jih pozna, te tetke!

Do skrajnje meje dopustljivosti seza omenjena posebnost našega pesnika v pesmi „Polnoč“, ki je morda najbolj vroča in strastna v vsej zbirki; začne se kakor grozna balada:

— „Nikar ne hodi, moj dragec domov!
Zdaj ura zločestih je nočnih duhov.
Če sreča mož mrtvi te moj,
v grob vzame s seboj te nocoj!“ —

ali vendar ni prava balada, da si ima pesnik pravico, je uvrstiti med balade. Ena edina beseda v pesmi, skrb ljubeče ženske: „tolažiti mora me kdo“, skrb, „da pride (ljubček) pogube oteč, o mraku tolažit jo spet“ — ta „tolažiti“ s celo serijo misli in občutkov, ki ležijo v njej, je vzrok, da se nam dozdeva, kakor bi se bil pesnik tedaj, ko je zapisal to pesmico, malo nasmehnil, da si morda delamo krivico strastni ženski, ki jo nemara res preletava groza, da res obupno in strastno išče tolažbe kakršnekoli.

Vse seveda niso tako ognjene — kakor pač odločuje snov; zato so druge bolj ljubke in bolj humorne, včasih brezobzirne. N. pr. stara pesem o kaznih, ki si jih med seboj nalagajo zaljubljeni, je dobila pod naslovom „Huda pokora“ novo izdajo; a prav o tej in o pesmi „Ej, ej“ bi sodil, da spadata bolj v zbirko prigodnic za kako fantovsko družbo. — Imenitne pa so med temi neustrastnimi one, ki so bolj objektivne in manj intimne; bližajo se epskemu tonu; n. pr. „Romanca o plesu“ ali vrla „Legenda“ o postanku — dolenskega cvička, spesnena v Aškerčevem stilu kakor n. pr. „Petra Feliksa zdravilo“, najboljši slavospev „o jeruzalemu, vincu zlatem ljutomerskem“. — Da, Aškerc! Precej teh poezij se razvija v njegovem tonu (prim. n. pr. „Sodba“ str. 77 z Aškerčevo „Čašo nesmrtnosti“), ali dočim je Aškerc postal strog in resen, so v naši zbirki dotične pesmi večinoma v žanru le Aškerčevega „Zajčki samostan“; le redke —

in te spadajo med najboljše v zbirki sploh — so popolnoma resne, n. pr. „Luč“ (str. 73); oboje, resnost in šaljivost, pa združuje „Čudež“ (str. 71). — Pravi baladi sta „Tihotapec“ (str. 69) in „Umrli brat“ (str. 85); tu je pokazal naš pesnik, da presoja življenje tudi s pravim čutom in ne bilo bi v kvar zbirki, ko bi to pokazal še večkrat. — „Plemenitim Turopoljcem“ je že Šenoa preskrbel večer spomin, a naš pesnik je v svoji pesmi s tem naslovom v par verzih izborno spravil vso smešno tragiko teh turopoljskih slivarjev in ščetinčarjev. Ta pesen je tudi ena izmed tistih, ki jih pesnik ni vzel le v svojo službo. „Kralj Matjaž“ pa je le njegov podložnik; res ima še svoj двореc, svoje junake in svoje vreče zlata, a za pesnika je najpoglavitejša, da — z Matjaževim zlatom

„ko kralj Matjaž Alenko
snubit pojde Marico“.

Srečna Marica! Tako opevana biti kakor ona! „Pesmi“ v ožjem pomenu, dva oddelka te knjige, sta posvečena le njej. Nežne in šaljive, pa tudi razkošno vesele (n. pr. „Nebesca“) so te pesmice, pokorne kakor „Carica“ in samozavestne kakor „Mož“, bolno-sentimentalne le poredkoma, n. pr. „Pomladna idila“ in „San“. Tudi prav navihane so nekatere, n. pr. „Prazno srce“ in „Scherzando“ ter klasična „Deklinacija“. — So pa tudi nekatere prazne, ki ne spadajo v tako družino; n. pr. „I kajpada“, neokusna „Ne boj se“ in prozaična „Procesija“.

Izmed „Balad in romanca“, 2. skupine v zbirki, sem že zgoraj omenil najvažnejše; zadnja v tem oddelku, „Vrbanov kres“, ne gre v milieu teh „Poezij“.

Tudi izmed „fantovskih“ (3. oddelek) sem „Roženkravt“ že omenil. „Ljubljanska roža“ tudi bolj sodila pod oddelek „Marica“. Najlepša izmed „fantovskih“ se mi zdi „Pomlad“, pa ne kar zato, ker veje iz nje izjemno otožnost.

Ob koncu knjižice je 8 sonetov. Ne vem, kako je, ali jaz se ne morem ogreti zanje. Programatičen se mi zdi prvi sonet „V svet“. Pesnik pravi:

„Ves svoj sem optimizem zbral
ter takemu slovo v življenje dal.
Črez leta se je vrnil s tujih tal,
razrila prsi mu je smrti kal...
Ubožec moj, ne pojdeš več mi v svet,
naj pesimizem ide, bratec tvoj!“

Kaj še! Pesimizma v tej knjižici ni, in dobro, da ga ni. Sarkazma, da, se dobi nekaj, ali to ni odurni sarkazem pesimista po poklicu in volji, ampak pobratil se je s hudomušnostjo. Celotno tista najbolj izzivajoča pesem „Izkušnja“, ne kaže daleko nikakega pesimizma... Zdrava moč, veselje do življenja so očitni znaki celote teh pesmi; poezija blaži njih temperamentnost, da le včasih prekorači dovoljene meje. „Lahke noge, lahko srce“, to je njih signatura; pesnikovo individualnost, ki se ji često pozna „človek in pol“, pa bi najgljje označil z nemškimi humornimi: „Ein verfluchter Kerl!“

Pohvalno mi je k koncu še omeniti, da je pesnik podal izbrane (ne zbrane!) poezije in da jih je često, kakor sem to zasledoval na nekaterih zgledih, precej in vselej srečno predelal.

Dr. Jos. Tomišek.

Knjige Slovenske Šolske Matice 1904. Realna knjižica. I. del: Zgodovinska učna snov za ljudske šole. — 3. snopič. Spisal prof. J. Apih.

V tem snopiču nadaljuje pisatelj srednjeveško zgodovino z dobo Friderika III., opisuje prihod Turkov in njih napade na Hrvaško, Ogrsko in slovenske dežele, očrta

napredek srednjeveških mest in razne tedanje naloge: potres, črno kugo in lakoto. Pregledno podaja tudi razne iznajdbe, kakor knjigotiska in smodnika, odkritje Amerike in drugih prekmorskih dežel ter navaja koristi teh odkritij, kakor vpejlavo novih rastlin, krompirja, tobaka i. e. Najbolj nam ugaja poglavje o položaju kmetijskega stanu do Marije Terezije. Pisatelj razpravlja obširneje postanek robstva med Slovani, položaj nevoljnikov izza križarskih vojen in položaj kmetijskega stanu pod prvimi Habsburžani. Zlasti zanimivo razpravlja vaško življenje in red in strahovalna sredstva zoper uporneže in hudodelce: ječe, temnice, post in palico. Izkoriščanje kmeta v vednih bojih zoper Turka in druge sovražnike, zvišanje vojne davščine in mrtvaščine kakor poostrenje tlake in druge krivice so dovedle do kmetijskih uporov ali puntov, ki so se zaključili l. 1573. z najhujšim ustankom na Štajerskem. — To poglavje bode zlasti dobro služilo pri podajanju zgodovinske učne snovi v šolah po deželi. Naslednje poglavje razpravlja o utemeljivi habsburške vevlasti: o vladi in osebnosti Maksimilijana I., ki mu je bil Slovenec Prelokar učitelj, — o pridobitvi Goriške in vojnah z Ogrri, Turki, Benečani in Francozi. — Važna je razdelitev habsburških dežel po smrti Maksimiljanovi, pridobitev Ogrske in Češke in prvo obleganje Dunaja. Obširneje razklada reformacijo in nje posledice: Lutrovstvo med Slovenci in protireformacijo. Končno razpravlja vzroke in tek pogubne 30 letne vojne in dogodke za časa Leopolda I., zlasti drugo obleganje Dunaja. — Tudi ta snopič bo prav dobro služil učitelju pri pripravljanju za podavanje zgodovinske učne snovi. Jezik je lep, slog gladek. —ol—

Zgodbe sv. pisma. 11. snopič. Spisal dr. Janez Ev. Krek. Izdala in založila „Družba sv. Mohorja v Celovcu“. 1904. Že dolgo vrsto let izhajajo te „Zgodbe“, zbirka sveto-pisemskih povesti, raznih anekdot, popisov mest, krajin in ljudi ter obširnih razlag katoliških cerkvenih nauk. Dolgo pa bo še izhajala ta knjiga, ako bo pisatelj v svojih razlagah še nadalje tako gostobeseden kakor doslej. Razlaga marsikaj, kar je umljivo vsakomur, ki je absolviral vsaj dva razreda ljudske šole! Tudi bi se po našem mnenju s pridom izpustile take povesti in slike, kakoršni sta n. pr. na str. 251 in 253. Da bi bilo v enem samem človeku „obsedencu“ kar cela čreda — kakih dvatisoč — hudičev, ki se mahoma izpremene v svinje ter poskačejo v morje, — ne, oprostite, tega v dvajsetem veku pač nihče ne prodaja več za resnico. Knjiga je lepo ilustrovana. A. Koželja slika na str. 131 ni slaba.

Věnceslav Hrubý: Rukojet srovnávací jazyků slovanských. V Praze. Nákladem vlastním. V komisi J. L. Kobra. 1904. — Poslanec V. Hrubý je izdal izborno to knjigo, „aby Čech jedním rázém — bez velkého studia gramatického — všem slovanským jazykům rozuměti se naučil“. Slovanstvo bi bilo silno, ako bi bilo enotno; toda enotno ne more biti, dokler se Slovani med sabo ne razumejo. Vsa slovanska politika se zatorej začenja s slovansko-filologijo! Drž. poslanec Hrubý je podal s svojo knjigo znamenito praktično delo, ki izravnava različnosti gramatike slovanskih jezikov ter opozarja na temeljne skupnosti, ki so v slovanskih narečjih. Zato opozarjamo nanje vse, ki težé za tem, da bi slovanske knjige vsaj v glavnem razumeli ter se naglo priučili vsaj najvažnejših pravil. S pomočjo te knjige, male gramatike in ročnega slovnika je možno v kratki dobi čitati češke, poljske in ruske knjige v izvorniku. Z mnogim čitanjem in s pridnim uporabljanjem slovnika se popne Slovenec, ki pozna temeljito pravila materinščine, naglo do tolikega poznanja bratskih nam jezikov, da mu čitanje slovanskih del ne povzroča napora. Seveda za temeljito poznanje

češčine, poljščine in ruščine pa je potreba vztrajnega študija dobrih gramatik. — Prepričani smo, da knjiga posl. V. Hrubega vsaj nekoliko premosti dosedanji, navidezno globoki prepad med slovanskimi narečji! Želeti bi bilo, da dobimo tudi Slovenci tako praktično knjigo! V prvi vrsti pa je potreba, da se vvede na naših srednjih šolah (moških in ženskih) čim preje rusčina kot prost predmet! Začelo naj bi se na mestni višji dekliški šoli! Doslej tega ni bilo možno doseči, ker nimamo enega Slovenca in niti ene Slovenke, ki bi bila zakonito usposobljena za pouk ruščine na srednjih šolah. Naj bi se torej posvetilo nekaj slovanskih modroslovcev na Dunaju in v Pragi tudi rusčini. Slovenska mladina čaka nestrpnno, ko se začne poučevati kak slovanski jezik na srednjih šolah, na katerih se še vedno brez uspeha vsilujeta Slovincem in Slovenkam malokoristna francosčina in italijanščina! G.

Dr. Arnošt Muka. Kar sta bila svoj čas Smoler in Hornik, to je zdaj dr. A. Muka malemu svojemu narodu. Lužičani ali Lužiški Srbi so skromen ostanek nekdanj tako mogočnih polabskih Slovanov. Pri svojem malem številu (okoli 160.000 duš) so še razdeljeni po veri, nekaj jih je protestantov, drugi so katoliki, po narečju v gornje — in spodnje — lužiško, katerih vsako služi tudi kot pismeni jezik; poleg latinice se rabi tudi gotica. Politično spadajo deloma pod Saksonsko s središčem v Budišinu (Bautzen), deloma pod Prusko s središčem v Hotebusu. Narodno bolj zavedni so Gornjelužičani, ki so si letos v avgustu otvorili v Budišinu prekrasen „Serbski dom“. Duševni vodja temu narodu, ki noče utoniti v nemškem morju, je torej dr. A. Muka, ki je letos praznoval svojo petdesetletnico. Rodil se je dne 10. marca 1854 v Velikem Oseku v Gornji Lužici. Po gimnazijskih naukih se je posvetil klasični filologiji in slavistiki na univerzi v Lipskem. Služboval je potem kot gimn. profesor l. 1880—83 v Budišinu, pozneje drugod in sedaj od l. 1887 v Freibergu. Velika škoda je, da je duševni vodja tako oddaljen od Budišina. Dr. Muka je kot znanstvenik na polju slavistike slavnoznan po vsem učenjanskem svetu. Preiskati svoj narod v jezikovnem in folklorističnem oziru ter ga na ta način rešiti vsaj za znanstvo, ko bi nekoč, česar Bog ne daj, onemogel v neenakem boju, zasledovati ostanke polabskih Slovanov in označiti razne dobe prodirajoče germanizacije, to je cilj njegovega znanstvenega delovanja. Izdal pa je sledeči glavni deli: 1. „Statistika Serbov“ z narodopisno mapo (Budišín 1884—86). 2. „Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der niederserbischen Sprache (Leipzig 1891), vелеučeno delo, ki je vzbudilo povsod pozornost. Nedavno je izšla velika študija o polabskih Slovanih v poljski akademiji. Smolerovi zbirki narodnih pesni je dodal dr. Muka še mnogo nepriobčenih pesmi, ki jih je nabral na svojih mnogih potovanjih. V „Slovanskem Prehledu“ je lani objavljaj dolgo razpravo o Slovanih v vojvodini Lüneburški, letos pa namerava podati sploh vse ohranjene tekste izumrlega jezika teh Slovanov. V Časopisu Matice Srbske, čegar glavni urednik je dr. Muka — predsednik Matice je škof dr. Juri Luščanski — priobčuje razne narodopisne drobnosti. „Lužici“, jedini reviji, je bil do novejšega časa urednik, sedaj ga je deloma razbremenil Andricki. Nadalje je dr. Muka izdal in založil lužiške pregovore in reke, kar ga je stalo mnogo denarja, toda skoraj vse mu še leži na skladu. . . . Dr. Muka pa ne deluje le kot učenjak, temveč tudi kot neumoren in požrtvovalen rodoljub. Povsod je poleg, kjer se gre za narodno probujenje, niti podrobnemu narodnemu delu se ne odteguje. Njegovo ime je najpopularnejše v vsem narodu. Naj še dolgo deluje v prosep narodu in znanstvu! Dr. A. Dolar.

Aleksander I. V.: Pervyj russkij putevoditelj po Čehii, Moravii i drugim avstrij. slavjanskim zemljam. 1904/5. Str. 144. Cena 1 rub. — Vsako leto prihaja v avstro-ogrsko državo več Rusov, kar je z narodnogospodarskega stališča velike koristi, a tudi iz narodnega slovanskega vzroka jako dobrodošlo. Rusi nahajajo namreč v svojem časopisju neznatno malo informacij o avstro-ogrskih Slovanih, specialno o Slovincih pa skoraj nobenih. Jedina Haruzin in Golycyn sta napisala nekaj lepih člankov o naši Gorenjski, ki so resnično zaslužno slovansko delo. Sicer pa se zanimajo ruski žurnali, ruske revije in beletristično-poučni listi prav živo za Nemce, Francoze in Angleže, prinašajo referate o najneznatnejših knjigah Heyseja, Roseggerja, Omptede, Wilbrandta i. dr., objavljajo temeljite razprave v vseh možnih važnih in nevažnih pojavih evropske kulture, o Slovanih, osobito o Slovincih pa malone ničesar. Najrazširjenjši ruski beletristični list „Niva“ n. pr. I. jugoslovanske umetniške razstave niti z besedico ne omenja, pač pa prinaša poročila o najneumnejših senzacijah Dunaja, Berolina, Pariza in Londona ter objavlja slike različnih nemških generalov, zdravnikov in umetnikov, ilustracije potresov v Ameriki in požarov v Afriki! Drugi beletristični listi prinašajo prevode nemških in drugih novel, študije o angleških slikarjih, francoskih igralcih i. t. d., za Slovane pa se brigajo le tako mimogredé, kar nakratko, no, za Slovence seveda čisto nič. Res je, da nas je Slovencev malo, toda z vsakega stališča smo vsaj toliko zanimiv narod, da smemo pričakovati vsi skupaj vsaj toliko ruske simpatije, kolikor jo nahaja n. pr., kak Freiherr v. Ompteda! Ignoranca bratov Slovanov glede slovenskega naroda je uprav neverjetna, in kdor potuje med Rusi, Srbi in Bolgari, se bo prijel za glavo! Le pičlo številce slovanske inteligence ima motne in površne pojme o naši domovini, o naši zgodovini in o krepko razvijajoči se naši kulturi; večini Slovanov pa smo danes še docela „terra incognita“, kajti posamezne beležke, ki so vrhu tega navadno še površne, se izgubé kakor kapljica v morju! Kako pa se more na ta način realizirati ideja slovanske vzajemnosti? Kako more Rus, kako more Bolgar, Poljak, Malorus ali celo Srb simpatizovati s Slovenci, ako nima skoraj pojma o naši domovini, o naši literaturi, umetnosti in društvenih razmerah? Beseda „brat Slovenec“ mu je pač le fraza za svečanostne bankete in oficialne govore, v resnici pa je z Nemcem, Francozom, Angležem, Italijanom ... duševno in umstveno bližji! Slovenci smo majhen in nepremožen narodič s pičlim številom knjig in časopisov. Toda ako bi Rusi pisali vsaj tretjino toliko o naši domovini in naši kulturi, kolikor pišejo Slovenci o Rusih, potem bi nas poznali vsaj zadostno, če ne popolnoma dobro! In Bolgari! V Belemgradu je vprašal bolgarski akademik Slovenca, kje li leži Ljubljana? „Ali bližje Pragi ali bližje Dunaju?“ Slovenec je ostrmel nad toliko nevednostjo, toda Bolgar mu je pojasnil: „Brate, jaz nisem geograf, nego — jurist!“ Karakterično, kaj ne? — In taka ignoranca gledé Slovencev se ne da opravičevati z izgovorom, da imajo Rusi več interesa za Azijo, da nimajo časa misliti na pigmejski narodič Slovencev i. t. d. Slovan mora poznati najprej sebe in svoje, sicer je kulturni barbar, ki mu vsa francoščina in angleščina ne odvzame tega priimka! Brat, ki nima srca in zanimanja za brata, ni vreden piškavega oreha ... Te misli smo dobili, čitajoči leta in leta ruske in druge slovanske liste in zapisali smo jih na njih naslov. Zapisali smo jih zlasti zaradi tega, ker nam je prišla slučajno v roke nova ruska knjižica, vodnik po českih, slovenskih in hrvatskih deželah. Avtor knjige je Čeh, Aleksander I. V., prevajalec pa Rus, A. A. Erhart. Razveselili smo se te knjižice, ker jo smatramo novim pripomočkom,

da se privabijo ž njo Rusi v avstro-ogrsko slovanske dežele ter da spoznajo slovanske narode. V naslovu čitamo izrečno ... „po ... drugim avstrijskim slavjanskim zemljam“. Aleksander pa smatra za slovanske zemlje le Češko, Moravsko, Ljubljano in Zagreb! Kranjske, Koroške, Primorske, Istre, Sp. Štajerske in Hrvatske pa niti ne omenja! O Pragi, ki jo je opisal uprav minuciozno natančno, obsega knjiga celih 90 str. drobnega teksta z velikim brojem ilustracij; ostali Češki je posvetil 32 str.; Moravska mora biti zadovoljna s 6 str., Zagreb z 2¹/₂ str., Ljubljana pa s 1¹/₂ str. Vodnik z 1¹/₂ str. naj poda Rusom kratek in točen popis Ljubljane!? Toda urednik Aleksander niti v tej notičici ni zanesljiv; naše mesto imenuje „Ljublja“, dasi tega imena nikdar ni imelo, nego ga le Čehi prav ponepotrebno tako nazivajo; Ljubljani je nadel imel „Ljubljanka“, kamniški vlak nazivlja „kašnički“, Grintavec je postal „Grintovec“ i. t. d. Tako je torej predstavil Čeh Rusom slovensko zemljo! — Trpke besede nam silijo v pero, toda navadili smo se že takega ignoriranja, zato prepuščamo sodbo o občeslovanski vrednosti te knjige svojim čitateljem ... F. G—r.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Drama — „Žena sužnja“ (Gazdina roba) Gabrijele Preissove podaja značilne prizore iz življenja Slovakov, ki ga je opisala avtorica že v pre mnogih znamenitih novelah s poezijo in idealizovano realitiko. Res, da ni „Žena sužnja“

GABRIJEĽA PREISSOVA.

epohalno delo češke dramatike, toda pisano je iz dna duše plemenite slovanske žene ter je prešinjeno z vrelim žarom sočutja in ljubezni. Lahko bi nazvali to igro apologijo nezveste soproge, žrtve verske nestrpnosti in vaše zlogolnosti. Preissovici se sicer ni docela posrečilo, prepričati nas, da bi ne bila mogla bedna Eva ravnati drugače; Evin nenadno brzi sklep, udati se neljubljenemu šepavcu in njen beg iz soprogove hiše nista dovolj motivirana. Vzlic temu pa smo hvaležni za lepo predstavo te zanimive drame, saj je dala priloiko gđc. Otiliji Spurni, da je pokazala v sijajni luči svoj veliki dramatični talent ter se nam je predstavila kot heroina per excellence. Njen silni temperament, njena žehteča strast, njen veliki modulatorni glas ter do malenkosti preišljena igra jo kvalificirajo za visokodramatične, junaške vloge, iz katerih umeje ustvarjati krepke realistične

značaje. Že dolgo vrsto let nismo bili tako presunjeni kakor z Evo gdč. Spurne! Zato: čast jej! — Prav dober je bil g. rež. A. Dobrovolný v ulogi plemenitega, a omejenega Jaroša. Predstava je bila sploh lepo zaokrožena, in motilo nas ni preveč niti krvavo diletantovstvo možičkov v ensembu delavcev, ki pa bi jih moralo biti po knjigi 200 — za naše razmere torej vsaj 25 — nikakor pa ne — 6. Že fanatično skopuško štedenje ubija na našem odru vsak ensemble ter popolnoma onemogoča efekt nastopov mase. Gabr. Preissova je spisala že mnogo krasnih povesti iz življenja koroških Slovencev, zato bi bilo umestno, da bi se bila posvetila njeni drami največja ljubezen in skrbnost!

Na dnu: Maksim Gorkij. Velikanski uspeh te drame med Nemci stoji v popolnem nasprotju s porazom, ki ga je doživel Gorkij s svojim delom v Petrogradu in z uničujočimi kritikami najodličnejših ruskih kritikov v prvih ruskih listih. Kar naglašajo Nemci kot vrline in krasote drame, obsojajo Rusi najodločnejše; Nemcem se zdi drama nekaj povsem novega, izvirnega, neodoljivo pretresljivega in polno duha in srca; Rusi nasprotno dokazujejo, da drama „Na dnu“ ni prav nič originalnega, ker je podajal enake, samo poetičnejše slike že Dostojevskij, da bosjaki vobče niso taki, kakor jih slika Gorkij, ki jih pozna le z najgrše strani, ter da drama nima nikake gledališke in nikake estetične vrednosti. Na obeh straneh se pretirava. Da Gorkij nima gledališke tehlike à la Sardou ali Bisson, o tem ni nobenega dvoma; vendar so dejanja medsebojno logično zvezana z razvojem ljubezni Pepla in Nataše ter njune usode. Očitane, da je nanizal Gorkij le najpodlejšje tipe tatov, pijancev, vlačugarjev, prepepačev, kvartopirceev in delomržcev, ni opravičeno. V drami je tudi nekaj simpatičnih oseb, n. pr. Nataša, Kleščeva žena, Luka, ki so srčno dobri trpini; a tudi v nekaterih propalcih živi še hrepenenje po luči, svobodi, idealu. Edini Kostiljev je absolutno črn hudobnež, samogolten zvodnik, ki pa ga zadene zaslužena kazen. V pohotni prešestnici Vasilisi bije mehko srce; da postane besna furija, izvira le iz užaljenosti njene zametane ljubezni. Paralični igralec vzbuja pač le gorko sočutje in baron je deklasiranec, ki zasluhuje le pomilovanje. Satin je postal morilec, ker je branil čast svoje sestre, in da je najduhovitejši med vsemi, dokaže v IV. dejanju. Tako je torej družba na dnu ruskega življenja vendarle verjetna, realistična, z dobrimi lastnostmi in slabimi instinkti — resnični ljudje. In ideja drame? Klasiki svojim dramom niso vdihavali izrazitih idej, nego so težili za tem, da prikažejo dramatičen odlomek življenja v konfliktu raznih značajev. „Ideje“ so jim izmodrovali šele profesorski interpreti. Tako tudi v naturalističnem delu Gorkega ni treba iskati posebne ideje, ker smo povsem zadovoljni, ko vidimo pred seboj zanimiv kos iz življenja ruskega naroda, tragične slike iz dejanja in nehajanja bosjakov! Idej in idejic pa naspilje končno romar Luka vsakomur velik koš! Niso nove, izvirne te ideje starega Luke, tega najsimpatičnejšega, a najneverjetnejšega tipa bosjakov; toda podaja jih v toli originalni in prepričevalni obliki ter v toli prisrčnem tonu, da ljubimo pridigarja in verjamemo njegovim pridigi. Tako smo torej hvaležni intendantu, da nam je podala v prav dostojni opremi to velezanimivo in globoko etično dramo. In veseli nas, da moremo konstatovati, da se je izvajala malone vseskozi prav dobro. Osobito priznanje gre gospodoma Tišnovu (Pepel) in Boleški (Satin), ter gospej Danilovi (Vasilisa). G. g. Dobrovolný (Luka), Dragutinovič (igralec), Danilo (baron) in Nučič (Klešč) so podali prav realistične psihološke študije. Na temelju te predstave se zatorej z najboljšimi nadami veselimo Tolstega drame „Moč temé“!

„V znamenju križa“: Wilson Barret — Dolcini — Bohrmann-Rügen. Trije literarni špekulantje so se lotili Sienkiewiczvega romana „Quo vadis“ ter so skrpali to strašno dramo, ki je obšla že ves svet ter napolnila mnoge blagajnice zvrhoma. Najneslanejša romantika in najbrutalnejši naturalizem sta zvarjena v tej „senzačni“ drami v toli neokusne efekte, da se človeku obrača želodec. Škrtanje mučilnega stroja, vriskanje in tuljenje trpinčenega dečka, — morjenje žensk in otrok, umirajoči kristjanje na križih in pod njimi goreče grmade, divjanje histeričnodomišljivega Nerona, prave karikature, čudežno izpreobrnjenje nekdanjega rimskega babjeka v idealnega moralista... zares, velikansko! Igra more delovati na maso le ob sijajni uprizoritvi in perfektno izvežbanem ensembu, česar na našem odru, žal, ne moremo zahtevati. Komparzi so vsako sezono drugi in vedno nerodnejši, operni zbor pa v igralskem oziru pod vsako kritiko. Tako smo doživeli mukotrni tri ure dolgo neznosnodolgočasno in povsem neizglajeno, smešno diletantovsko predstavo, ki nam je vzela za letos vsako nado, da bi se mogla dobro uprizoriti kaka Shakespearova velika drama. Pohvalno je omenjati le go. Danilovo (Verenice), g. Dobrovolnega (Neron), g. Nučiča (Tigelin) in mestoma je ugajal tudi g. Tišnov (Mark), ki je kot režiser storil vso svojo dolžnost. Seveda: ad impossibile nemo tenetur!

„Japonska vaza“: Bilhaud in Hennequin. Burka brez estetičnega zrna, a tehnično izborna, mestoma celo duhovito razpredena. Vsebinska: Za pariško rafiniranko, ki ima čudovitega tepca učenjaka za moža, se borita dva lahkoživeca. Trikotno razmerje se izpreminja ter se končno razvozlja uprav frapantno. Torej nič novega! Predstava je bila za naše razmere izborna. Gdč. Spurna je doprinesla dokaz, da je veleuporabna tudi v modernem salonu, kjer ni heroinskega patosa in kjer ni velikih „klasičnih“ gest. Eminenten v dialogu je bil g. Boleška, kot živo srebro agilen in dobro karakterizujoč, talentiran umetnik. Žal, da mestoma karikira! Tudi gdč. Noskova, ki ima, žal, malo temperamenta in še nikake razvite mimike, ambiciozni g. Nučič, nekoliko preglasen, in g. Dobrovolný so vobče ustrezali. Izvrsten pa je bil Verovškov Montureaux. G.

Alojzij Jirásek: „Gero“. Razvita dramska umetnost in vzorito gledališče sta brez ugovora zanesljivo merilo napredujoče in uspevajoče narodne omike. Tega občega prepričanja je predvsem krepki češki narod. Umetnost, literaturo in gledališče goji z zanimanjem, vrednim občudovanja in posnemanja. Zato je bil tudi 17. november, 21. obletnica, odkar se je otvorilo sedanje narodno divadlo, znamenit zaradi svojega historičnega datuma in pa zaradi narodnega pomena prvokrat uprizorjene nove Jiráskove drame, o kateri slutimo, da najde iskrene odmeve tudi v drugih slovanskih srcih. Kdo med omikanimi Slovenci ne pozna češkega Jiráskaa? Zaslovel je že daleč preko mej češke kraljevine, in Čehi ga obožavajo. — Komaj leto je poteklo od premijere „Jan Žižka“, in plodoviti avtor se je zopet prijavil s krasno uspelim umotvorom, ki ga smelo prištevamo h klasičnim zgodovinskim češkim dramam. K prvima svojima dramama iz češke preteklosti — „Emigrant“ in „Jan Žižka“ — je zdaj pridružil Jirásek še tretjo veliko slovansko sliko z obsežno zgodovinsko perspektivo. Dasi se dejanje nove drame ne vrši na čeških tleh, je „Gero“ vendar pristno češka narodna drama. V veliki borbi polabskih Slovanov z oholim in zavratnim Germanstvom, ki jo je toli mojstrsko opisal Jirásek v svoji novi drami, se zrcali obenem tudi neprestana borba češkega naroda; braniborska tragedija iz X. stoletja je po svoji vsebini in ideji češkemu narodu prav tako blizu, kakor katerikoli poznejši njegov boj za narodno in versko samo-

stalnost Čehov. Pesnik je tu z živimi barvami naslikal obupni boj pobačičkih Slovanov, takrat nam tako blizkih in sorodnih, z germanskim ljutom in silovitim sovragom, ki je zasužnjeval v znamenju križa in pod njegovim svetim simbolom svobodne narode slovanske. In medtem, ko so se slovanski rodovi pričkali med seboj za nadvlado, dočim so se slovanski kneževiči pobijali med sabo zaradi dednega nasledstva, je pritiskaval nanje od zahoda drzni in ljuti sovrag, ki je bil sicer v svoji domovini tudi nesložen, a vsekdar enih misli, čim se je šlo za pridobitve na slovanskih tleh, sovrag, ki je imel jasno načrtan cilj ter je uporabljal in uporablja še doslej brezobzirna sredstva. Rodovitne kraje, nad katerimi je po devetsto letih toli milo zaplakal nežnočutni pevec „Slavine hčeri“, Kolar, je zaplenil in zasedel zmagovalni Nemec.

Gero, junak drame, mejni grof vzhodnonemške pokrajine, je najkrutejše zatiral polabske Slovane, krvoločni trinog se ni mogel dovolj napiti slovanske krvi. Licemerno in hinavsko je pozval slovanske vojvode na svoj grad, da se tam posvetuje z njimi o miru, a na gradu jih je dal zavratno pomoriti. Jirásek je v svojem umotvoru oživil vse tiste krvave dogodke. V njegovi drami ni nikake patetične ali tendenciozne karakteristike, marveč se vse dejanje izcljuje in razvija iz osebnih in narodnostnih značajev. V svoji drami je ustvaril Jirásek iz nepopolnih zgodovinskih podatkov umetniško sliko, polno življenja, pa tudi polno svarilne resnice za sedanje rodov., ki jim naj pokaže krvavi boj in pogin needinih polabskih Slovanov, kam zavodi Slovane prokleta nesloga. Najzanimivejše pri tej Jiráskovi drami pa je dejstvo, da je isto snov obdelal že l. 1876 Josip Jurčič v svoji tragediji v 5 dejanjih „Tugomer“. Vsebina Jiráskove in Jurčičeve drame je v bistvu popolnoma ista!

Dr. Josip Štolba. Nedavno tega — menda je bilo predlanskim — sem videl pred dežel. gledališčem v Ljubljani gospoda krasne, malo sive brade, živih, duhovitih oči in imponujočega vedenja. Stal je tam z neko damo, ogledoval z očividnim zanimanjem hram naših dramatskih Modric ter se zadovoljno smehljaj. Takoj se mi je vsilila misel: Gospod je ali gledališki ravnatelj, ali bivši dramatski umetnik ali pa pisatelj! Nesrpno sem se ozrl, kje bi zagledal kakega igralca, — in evo ga, našega agilnega g.

DR. JOSIP ŠTOLBA.

Boleško, ki hiti k meni s skrivnostnim obrazom Aha, sedaj izvem takoj kar želim! — „Ali ste ga videli, gosp. tajnik? Kaj? — lep mož je naš dr. Štolba, in Čehi smo nanj ponosni!“ — Takoj sem torej spoznal slavnega češkega dramatika, čegar renomé je širil sedaj zmogovito tudi preko avstrijskih mej, ki ima danes ugledno ime med prvimi evropskimi dramatik! Našemu občinstvu je dr. Josip Štolba že tako dobro znan, kakor nijeden drug češki dramatik. V slo-

venskem gledališču so se že igrale z največjim uspehom njegove igre: „Vodno društvo“, „All right“, „Bratranec“, „Morska deklica“ i. dr. Enodejansko izborna burko „Bratranec“ igrajo celo naši diletantje na deželi vedno in vedno iznova, odkar je izšla tiskana v Gabrščkovih „Taliji!“ „Morska deklica“ se je vzdržala zmogovito kar dve sezoni zapored na repertoirju ljubljanskega gledališča. To je v naših razmerah izreden dogodek, saj ima večina veselih iger življenje muhi enodnevnici! „Morska deklica“ je postala celó libretto operete, ki se je dajala lani s sijajnim uspehom po raznih nemških odrih, letos pa je prišla končno v izbornem nemškem prevodu Rob. Saudeka pod naslovom „Die Seebad-nixe“ v Lipsijo in sploh v Nemčijo! Kritike lipsiških dnevnikov naglašajo soglasno, da je dosegla ta Štolbova veseloigra najpopolnejši uspeh, ker ima stil, humor, eleganco in fino veseloigrsko tehniko. Kdor pozna zlobno rigoroznost nemških kritikov napram slovanskim umotvorom, bo znal laskavo priznanje, ki si ga je priboril Slovan Štolba v tujini, taksirati po pravici mnogo višje. Sedanja doba literarni produkciji veseloiger in glum sploh ni ugodna. Že davno ni bilo tolike suše na tem polju kakor zadnja leta! Francozje so opešali popolnoma ter premlevajo vedno iste sujete in uporabljajo vedno iste trike, — Angleži pišejo danes samo igre za klovne in dresirane pudle, — Nemci so postali vodeni, dolgočasni ali surovi, — Italijani in Španci pa že dolgo ne producirajo nič resnično veselega... In človek, ki sestavlja repertoir za novo gledališko sezono, prečitaš brez uspeha cele kupe iger, preden najdeš vsaj za silo zanimivo dramatsko šalo. V tej dobi torej, ko se izneverjajo celó Blumenthali razposajeni porednici veseloigrski ter pišejo verzificirane historične tragedije, v tej dobi torej slavi triumfe slovanski literat s svojim humorom in duhovitim dovtipom! Globoka, resna ruska in poljska drama je začela preplavljati svetovne odre... Tolstoj, Čehov, Protopopov, Mjansnickij, Gorkij, Przybyszewski, Żulawski izpodrivajo — Nemce in Francoze... Čajkovskij, Smetana, Dvořak, Nedbal so postali svetovni... sedaj pa izpodbija še Štolba razne Schönthane, Kadelburge, Blumentahle, Hennequine, Bilhaude in Donnaye. Tako prodira torej za slovansko opero, za slovanskim baletom, slovanskim romanom in za slovansko črtico v široko Evropo tudi slovanska drama in slovanska veseloigra!

Dr. Josip Štolba se je narodil 3. maja 1846 v Kralovem Hradcu. Promoviran je bil doktorjem prava na praškem vseučilišču ter bil več let odgojitelj v neki češki plemiški rodbini. Zato mu je bilo možno mnoge potovati ter je bil v Indiji, na Kubi, Jamajki, i. dr. Seveda je svoja potovanja tudi opisal, ter spadajo Štolbovi potopisi med najkrasnejše in najinstruktivnejše češke literature. Njegove „Amerikanske povesti“ so pošle že v nekaterih ponatisih ter so posebno zanimive in nenavadno priljubljene zaradi novih, originalnih sujetov in lahkega, lepega sloga. Kot potopisec, novelist in dramatik je enako ugleden ter vrhu tega zaradi svojega ljubeznivega vedenja ter zaradi svoje pristrčne prijaznosti povsod jako priljubljen.

Njegove veseloigre imajo na Češkem isto popularnost in privlačnost, kakor veseloigre Lad. Stroupežnickega in Šamberka. Štolbove veseloigrske osebe so žive, realne, njegov humor je naraven, neprisiljen, njegova tehnika uprav sijajna. Njegove humoreske se odlikujejo po gibčnem, elegantnem jeziku, duhovitem pointiranju in po toplem, izvirnem humoru. Najsolidnejše in najdovršenejše dramsko delo velike literarne cene je igrokaz „Oporoka“, v kateri je imel češki umetnik Josip Šmaha izbornu ulogo in ki je dosegla v „Narodnem divadlu“ celo vrsto repriz ter je še danes stalna točka njegovega repertoirja. Dr. Štolba se že bliža 60. letu! Danes je c. kr.

notar v Pardubicah ter je član češke akademije cesarja Franca Jožefa za znanost, slovesnost in umetnost v Pragi. Za seboj ima že dolga leta najplodovitejše delavnosti. Izdal je sledeča dela: *Novelistika*: „Humoresky, Klepy z cest“ (1873), „Americké povídky“ (1882), „Osud“ (1882), „Novelly“ (1884), „Prales“ (1892). *Dramatika*: manjši drami: „Matčino dílo“ in „Zapovězené ovoce“; veseligr: „A přece“, „Jenom ne pisemně“, „Unos“, „Tak je to na tom světě“, „All right“ (1886), „Vodní družstvo“ (1887), „Na letním bytě“, (1898): *Mořská Panna* (1901.); l. 1901 je izdal „Vzpomínky tří divadelních nadšenců“. *Glume*: „Bratranec“, „Krejčí a švec“, „Spiknutí v Podmazově“; večje drame „Křivé cesty“, „Penize“, „Zloděj“, „Mezi umělci“, „Závět“ (1889). *Potopisi* „Za oceanem“ (3 zvezki, 1874—1876), „Z českého jihu“ (1883), „Na skandinávském severu“ (1884), „Za polární kruh“ (1890), „Na půdě moři urvané v Holandsku“ (1896). *Prevodi*: povest „Justa a Rufina“ (1882) in drama „Nové drama“ (1878) iz španskega, „Cesta po zemích východních“ (1885) po delu prestolonaslednika Rudolfa. Tako uživa dr. Štolba med Čehi ugled najplodovitejšega, uspehov bogatega, popularnega pisatelja, a tudi Jugoslovani ga poznajo in čislajo. Mož je danes jeden glavnih faktorjev društva čeških avtorjev „Maj“ v Pragi in hkratu goreč propagator kulturne vzajemnosti slovske.

G.

UMETNOST.

Jugoslovanski umetniki priredé II. jugoslovansko razstavo v Sofiji poleti 1905 o priliki odkritja spomenika carja Aleksandra II. Spomladi pa se udeležé umetniške razstave v Benetkah in v Lüttichu.

Jugoslovanske kritike o slovenski umetnosti. Povodom I. jugoslovenske razstave v Belemgradu meseca septembra in oktobra t. l. so prinesli razni srbski, hrvatski in bolgarski listi in revueje obširne in jako laskave kritike o delih naših umetnikov. Da vidijo rojaki, ki so čitali svoje dni uničevalne, zasmehljive in zaničujoče slovenske kritike o razstavah naših slikarjev in kiparjev, kako sodijo o slovenski moderni umetnosti naši južni bratje, prinašamo v prevodih nekatere teh ocen in sicer iz najodličnejših revuej in listov. Pripominjamo le še, da je umetniški klub „Sava“ (Rikard Jakopič, Ivan Grohar, Matej Strnen, Matija Jama, Peter Žmitek, Roza Kleinova in Ferdinand Vesel) razstavil v Belemgradu večinoma prav iste slike, ki so bile razstavljene na slovenski umetniški razstavi v ljubljanskem „Narodnem domu“.

„Delo“, list za nauku, književnost i društveni život (vlasnik i urednik dr. Drag. M. Pavlović. Beograd. 32. knjiga Septembar. 1904.), piše:

„... Impresionisti in pointilisti stremé za tem, da bi na svojih pejzažih s harmonskim zlaganjem barv in z novo tehniko: s točkami, lisami, progami, razmetanjem čistih boj predstavili zrak in moč svetlobe. Impresionist Ferdo Vesel vidi to in dela povsem drugače od svojih rojakov neo-impresionistov, ki se trudijo dospeti na umetniški način do čim čistejših tonov; Veselovi portreti, t. j. njegovi ljudje pa tudi mlada dekleta, so videti, kakor da so iz terakote ali narejeni iz žolte prsti. S slikami, na katerih se razvija neko dejanje, stoje ti portreti v popolni protivnosti slike: „Bajke“, „Svatba“, „Milosrdnost“ in „Svetnica“, kjer slika Vesel z veliko gracijo svoje kmetice in kjer je tudi v koloritu in v plastičnosti intenzivnejši. „Bajke“, simbolično pripovedovanje junaka, je izvrstno risana in komponirana slika. Izbornost risbe in kompozicije je videti sploh na vseh Veselovih slikah. Tu pa se posebno divno kaže ono poetsko občutje, ko osvetlja sivkasti zrak zunanje svetlobe — ginjeno lice deklice, ki je čisto presunjena

od čudnih povesti in doživljajev neustrašenega junaka. Prosojni sivozelenkasti vzdub, poln nijans, pa je osvetlil še dve ženski, ki pa nosita v svoji kretnji in v svojem izrazu znake sumnje v plamteče pripovedovanje mladeniča. Nekaj tužnega, celo svečanega leži v vsej kompoziciji. Stara dvorana s svojim starinskim slogom in zakajenostjo ima nekaj simboličnega. Lepšega trenutka sanjarstva ni mogel vzeti slikar, kakor je naslikani! Samó stari mojstri kakor Rembrandt in Rubens so razumeli take momente, kjer je svetloba efektno objela v mraku ali v polni luči samó karakterne obrise forme ter je dala vsej sliki potrebno reliefnost in ton; detailnost se izgublja v tonu, linije so se razvlekle, ostal pa je le psihološki del izvršbe.

Pri secesionistu Carrieru in pri Benaru („Intimen kot“) je glavna karakteristika izzivanje plastičnosti s pomočjo svetlobe, ki razsvetljuje figure posebno spretno ter jim daje tako obliko, da ostajajo detajli kot nevažni v ozadju. Pri teh dveh je glavno forma in plastika, pri Veselu luč v vseh njenih nijansah in finočah. „Svatba“ n. pr. kaže, kako se trudi dnevna svetloba, da bi, prodirajoča skozi okno in vrata, razbila sobno poltemo ter nam odkrila vesel prizor, ki se vrši pri oblačenju neveste.

„Milosrdnost“ kaže mnogo bolje, kakor bi se moglo opisati z besedami, prizor pri trepetajoči luči leščerbe: usmiljenka donaša ranjencu hrano ali osvežajočo pijačo. Potrt je, bolan, ustnice mu jecljajo ob strašnih bolečinah v glavi! Izraz lica usmiljenke, prave svetnice, je poln bolestrnega hrepenenja in ljubezni; rada bi mu žrtvovala mnogo več kakor oni lonček, v katerem mu morda prinaša rešitev življenja.

„Svetnica“: glava mladega dekleta v robcu, oči bolestrnega izraza, fino modelirane forme oči, nosa in ust — sploh delo kista velikega veččaka; brez mnogih nijans v bojah, skopo v tonih, toda z dvema tremi skromnimi toni je izvršeno mnogo. Kakor dih stoji pred nami nežno žensko bitje, osvetljeno s slabim žarom.

S temi štirimi stvarmi nam je podal Vesel četvero umetniških del, ki so napravila name silen vtisk.

(Dalje prihodnjic.)

TEHNIKA.

Aluminij pred 2000 leti. V pismih Plinija se nahaja pripoved, ki nam more utrditi mnenje, da je bil aluminij v podobi kovine znan že pred dva tisoč leti, medtem ko je v novi dobi Wöhler šele leta 1827 izumil proizvajanje te kovine. Plinij poroča namreč, da je prinesel cesarju Tiberiju (14—37. po Kr.) neki delavec lep vrč, narejen iz kovine, ki je bila srebru podobna, a se je bolj svetila ko srebro. Cesar je potem vprašal moža, kje je našel kovino, in mož mu je odgovoril, da jo je povzel iz ilovice, toda pridobivati zna kovino le on in bogovi. Tiberij, misleč, da more ta kovina znižati vrednost zlata in srebra, je dal „umetnika“ zapreti, in tako je ostala resnično ta skrivnost le delavcu in bogovom. — Tako poroča Plinij. Sedaj pa nastane vprašanje, ali je bila ta kovina v resnici aluminij? Vzroki so sledeči: 1. dobila se je iz ilovice, 2. iz nje se je dala tvoriti posoda, 3. bila je podobna srebru, 4. svetila se je še bolj ko srebro — Kako pa je delavec aluminij dobil in uporabil, to je nerazumljivo. Današnji način izvajanja aluminija je dvojen, električen in kemičen. Da bi bil rimski delavec rabil v to svrhu elektriko, je izključeno; kemični način izvajanja te kovine pa se opira na porabo kalija in natrija, in je torej zopet neverjetno, da bi bil sodobnik cesarja Tiberija poznal tudi te dve snovi v podobi, kakor ju poznamo danes. Mo-

goče je le to, da se je ločilo nekoliko teh snovi slučajno v posodi, kjer je talil tvarino. V tem slučaju pa je neverjetno zopet to, da bi bila ta slučajna iznajdba zopet povzročila novo, namreč iznajdbo aluminija. Končno nam torej preostaja v pojasnilo Plinijevega poročila le to, da je moral rimski delavec poznati neki način izvajanja, ki je našim kemikom še neznan. Resnično je namreč, da so se marsikatera kemična, oziroma alkemična proizvajanja v starodavnih dobah pozneje, žalibog, popolnoma pozabila. Inž. Ferdo Lupša.

RAZNOTEROSTI.

Profesor Anton Bezenšek, rojen 1. 1854 v Bukovju blizu Celja, je bil povodom 25 letnega svojega učiteljevanja v Bolgariji in delovanja za jugoslovansko stenografijo odlikovan z visokim bolgarskim redom za nauk in umetnost ter imenovan častnim članom kr. stenografskega zavoda v Draždanih in beligradskega stenografskega društva. Slavje našega odličnega pisatelja in apostola Gabelsbergove umetnosti se je vršilo dne 9. in 10. oktobra v Sofiji; dne 10. decembra t. l. pa se vrši enaka slavnost v Plovdivu. Veseli nas, da uživa zaslužni slovenski učenjak med Bolgari in Srbi največji ugled in občno spoštovanje.

Ruske dijakinje. Med ruskim narodom je nakopičeno dokaj opasnih snovi, ki eksplodirajo semtertj z elementarno silo ter vzbujajo često škodoželjno radovednost postarane zahodne Evrope. V zadnjih letih pa so zaslovele med temi opozicionalnimi življi osobito dijakinje. Pred kakimi 30 leti je pričelo prvokrat ime ruske dijakinje s kroniko senzacionalnih dogodkov. Peterburški mestni glavar, general Trepov, je kaznoval nekega dijaka z bastonado, s kruto telesno kaznijo. Rusko dijaštvo je bilo sila ogorčeno in dijakinja Vera Sasuličeva je kanila tovariša osvetiti. Pritihotapila se je torej v neposredno bližino Trepova ter mu nastavila na prsi samokres. Prisotni kozak pa je zadržal njeno roko ter rešil generala. Dijakinja je bila sicer oproščena pred sodiščem, a takoj nato je zbežala preko meje. Zloglasnejša je druga ruska diakinja, Sofija Perovska. Stala je 1. 1881. na „Kazanjskem mostu“ ter dala Risakovu, nemu izmed napadalcev carja Aleksandra II., z žepnim robcem znamenje, da se približa kočija s carjem. Nakana se jej ni posrečila, kajti šele druga bomba, ki jo je vrgel Gelnikov, je ranila carja smrtno. Znana je tudi Vjetrova, nesrečna dijakinja višjega ženskega učilišča, ki je, zaprta v trdnjavi, polila svojo obleko z oljem, jo zapalila in umrla v neznanskih bolečinah. Strah pred kaznijo zaradi revolucijskih mahinacij jo je nagnil k temu strahovitemu činu. Obletnica njenega samomora dne 17. sušca je povzročila pred malo leti znane dijaške izgrede. Takrat je redarstvo našlo pri dijakinjah nabrušene čuhonske nože. Neka dijakinja je vrgla kamen, ki je ranil kozaškega častnika. Zbrane dijakinje niso marale zlepa raziti se in kmalu so jih raztrgane in krvave tirali kozaki trumoma v zapore. Toda še tisti večer je na višje povelje policija izpustila maščevalke svojega spoja; le nekatere so ostale prostovoljno še čez noč pri zaprtih kolegih akademikih. Dan pozneje so bila zaprta vsa ženska učilišča. Napad dijakinj je vsiljeval takrat vsi razsodni javnosti resno vprašanje: „Kaj bo, ako se spuščajo že dame na to pot?“ Politično opozicionalno hujskanje na Ruskem malodane vselej prihaja od dijakinj. Ruskih dijakinj se šola največ v Parizu. Radikalno-socialistična francoska republika jih miha silnejše nego konservativna Švica ali monarhična Nemčija s svojim strogim redarstvom. Večina ruskih dijakinj je nihilistična. V Parizu v okolici boulevarda Port-

Royalskega jih stanuje navadno po več skupaj v temnih, zaduhlih sobah. Za študije in poklic jim ugajajo zdravniške in eksaktne znanosti. K predavanjem prilhajajo vestno. Žive samo zase, resno, pravno in revno. Med seboj so si prijateljske in požrtvovalne. Za lišp se ne menijo; zato so presre. Večina njih je preživela pač trpko mladost! Smrt, preganjanje, ječe, revščina in bolezen jih prav tako malo vznemirjajo kakor razkošno življenje ali toli zapeljivi in hvallisani pariški luksus. Ruska dijakinja, dasiravno marljiva in ukaželjna, je redkokdaj zadovoljna s svojim poklicem. Želi si le slave in popularitete ter si ju pridobiva s skrajnim pogumom, požrtvovalnim delom in s smelo drznostjo. Največji del ruskih dijakinj je iz srednje Rusije, iz manjših provincijalnih mest, kjer je seveda življenje enolično in vsako gibanje pod javno kontrolo. Vstop v večja mesta se jim zdi torej rešitev iz neznanskih spon in dosega zaželjene svobode. V realnem življenju pa se izobražene ruske ženske odlikujejo z delavnostjo ter so ruske usmiljenke in zdravnice, kakor tudi učiteljice, storile že mnogo koristnega in največjega priznanja vrednega.

Z.

NAŠE SLIKE.

Srečko Magolič: **Jesen.** (Umetna priloga.) — K. pl. Bodenhausen: **Mir ljudem na zemlji!** (Umetna priloga). — Portret: **Profesor Anton Bezenšek** v Plovdivu (Bolgarija). — J. E. Rjepin: **Lev Nikolajevič Tolstoj.** Velezanimiv portret! Rjepin, slavni ruski prvak slikarstva in profesor na umetniški akademiji v Petrogradu, je podal tu najboljšo, najrealističnejšo portretno sliko Tolstega v njegovi karakteristični obleki poleti. (Prav o tej sliki govori tudi g. B. Vošnjak na str. 7.) — Bogdan Kleczynski: **Lovci.** Kleczynski, veliki poljski slikar, podaja najrajši prizore iz zasnežene Poljske z značilnimi kmetjskimi hišami in seljaki v narodnih nošah. Izborne so zlasti njegove slike konj in psov. Na naši sliki so združene vse njegove vrline. — Antoiné Van Dyck: **Sin Karla I. angleškega kralja.** Najslavnejši Rubensov učenec van Dyck (1599—1641) je bil največji portretist svoje dobe ter spada med slikarske klasike. Na angleškem dvoru Karla I. je bil naslednik Holbeina ter ustanovnik angleške portretne šole. — K. Mašek: **Koča za vasjo.** — Hugon Charlemont: **Schwarzenbergov vrt na Dunaju pozimi.** — Robert Frangeš: **Suzana.** Sramožljiva žena Suzana je v kopeli sklonila svojo glavo h kolenu, da so jej pali bujni lasje navzdol ter pokrili vsaj njene prsi pred pohotnimi pogledi dveh starcev. Sključenost udov in ženska nežnost telesa je izražena v belem mramorju čudovito fino! (Gl. str. 15.) — Alojzij Repič: **Ruvača.** Izborna delo slovenskega kiparja, ki je vzbujalo na I. slovenski umetniški razstavi v Mestnem domu občno pozornost. Skupina je v ljubljanskem muzeju. — J. Mrkvička: **Bolgarka.** Mrkvička, rodom Čeh, je ravnatelj umetniške šole v Sofiji in vodja bolgarske modernejše šole slikarstva. Dragoceni nakit tipične Bolgarke je naslikan znamenito. — **Slikarska šola v Belemgradu.** — Svitoslav Peruzzi: **Jubilejna srbska kolajna.** Odlikovana pri jugoslovanskem tekmovanju z drugim darilom. Izborna medaljsko delo! Reliefi fini, realistično dovršeni. Na eni strani medalje je alegorija umetniške sloge 4 jugoslovanskih narodov, na drugi alegorija osvobojenja Jugoslovancev. Slovenski kipar Svit. Peruzzi je odlični član „Vesne“. — **Dr. Josip Štolba** (Portret). Glej str. 30. — **Gabrijela Preissova** (Portret). Najodličnejša česka pisateljica, ki je spisala že mnogo krasnih novel iz življenja koroških in kranjskih Slovencev.

Imam večjo zalogo
vozov vseh vrst.

Vozove izdelujem po naj-
novejši dunajski in pariški
modi; tudi stare vozove
jemljem v račun po visoki
ceni.

FRANC WISJAN

izdelovatelj vozov
Ljubljana, Rimska cesta št. 11.

FRANC ČUDEN

urar in trgovina z zlatnino

Ljubljana

Prešernove ulice 1

Velika zaloga vsako-
vrstnih žepnih in sten-
skih ur ter ur budilnic
itd.

Ceniki zastoj in franko.

JEŽ humoristično-satiričen list z
ilustracijami izhaja prvo in
tretjo soboto v mesecu ter
stane na leto 6 K, na pol leta 3 K; za Nem-
čijo 7 K 20 v, za vse druge države 8 K 40 v.

A. ZESCHKO

LJUBLJANA.

Zaloga
pisalnega in risalnega
orodja.

Tovarna papirnatih
vreč.

Zaloga papirja na debelo
delniške družbe za izdelovanje papirja in tiskovin

LEYKAM-JOSEFSTHAL.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna

Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.

Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačila, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.